

Justiitsministeerium

Jaana Lints

**SOOME, ROOTSI, HOLLANDI JA AUSTRIA TSIVIILKOHTUMENETLUSE
SÜSTEEMIDE JA MENETLUSÕIGUSTE LAHENDUSED
KOHTUMENETLUSE RESSURSSI OPTIMAALSEKS KASUTAMISEKS**

Analüüs

Tartu 2016

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Kehtiv regulatsioon.....	5
1.1. Soome	5
1.1.1. Kohtusüsteemi ülesehitus	5
1.1.2. Lihtsustatud menetlused	6
1.1.3. Erineva raskusastmega menetlused	6
1.1.4. Edasikaebamine	6
1.1.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile	8
1.2. Rootsi	9
1.2.1. Kohtusüsteemi ülesehitus	9
1.2.2. Lihtsustatud menetlused	10
1.2.3. Erineva raskusastmega menetlused	11
1.2.4. Edasikaebamine	11
1.2.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile	14
1.3. Holland	14
1.3.1. Kohtusüsteemi ülesehitus	14
1.3.2. Lihtsustatud menetlused	15
1.3.3. Erineva raskusastmega menetlused	16
1.3.4. Edasikaebamine	17
1.3.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile	18
1.4. Austria	18
1.4.1. Kohtusüsteemi ülesehitus	18
1.4.2. Lihtsustatud menetlused	20
1.4.3. Erineva raskusastmega menetlused	21
1.4.4. Edasikaebamine	21
1.4.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile	24
2. Ressursi optimaalseks kasutamiseks menetlusmudeli kujundamine	25
2.1. Soome	25
2.2. Rootsi	27
2.3. Holland	30
2.4. Austria	33
KOKKUVÕTE.....	36
KASUTATUD LÜHENDID	41
KASUTATUD MATERJALID	42

SISSEJUHATUS

Käesoleva analüüsi eesmärk on Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria tsiviilkohtusüsteemide ja -menetlusõiguste lahenduste abil saada ideid, kas ja kuidas Eesti õiguskorda kujundada tsiviilkohtumenetluses ressursside optimaalseks kasutamiseks. Kohtumenetluse käigus on nii aja kui ka kulude kokkuhoid ühest küljest oluline riigile, mis peab tagama kohtusüsteemi toimimise, kohtute usaldusvärsuse ning lõppastmes kodanikele õiguskindluse. Teisalt on ka otseselt menetlusosalistele tähtis, et lahend vaidlusaluses küsimuses saavutataks võimalikult kiiresti ja võimalikult väikeste kuludega. Sealjuures peaks riik siiski tagama, et asjad ei ole mitte lihtsalt kiiresti lahendatud, vaid ka õigesti. Vaid sellise süsteemiga on võimalik saavutada ka isikute usaldus kohtusüsteemi ja õigusemõistmise suhtes.

Kulude kokkuhoiuks ning menetluse lühendamiseks võib seadusandlikult tasemel ühest küljest muuta menetluse läbiviimist kiiremaks (nt eelmenetluse kasutamine, kohtu aktiivsem roll asjaolude ja seisukohtade väljaselgitamisel, suulise menetluse suurem osakaal, samas piirata kirjalike seisukohtade esitamise arvu). Menetluse läbiviimise kiirus võib oluliselt mõjutada asja lahendamise kestust ja kulukust ühe kohtuastme raames. Teisest küljest saab menetluse pikkust ja efektiivsust mõjutada piirates asja arutamist näiteks ühe või kahe kohtuastmega. Tulenevalt analüüsi lähteülesandest ning kuivõrd Eesti tsiviilkohtumenetluse läbiviimise regulatsioon on kujundatud juba üsna paindlikuks, siis on käesolevas analüüsis tähelepanu pööratud just kohtulahendite peale edasikaebamise mudelitele, st millistele lahenditele ja millistel tingimustel on võimalik edasi kaevata. Isegi kõige paremini reguleeritud menetluskorra puhul on paratamatu, et asja menetlemine igas järgnevas kohtuastmes pikendab menetluse kogupikkust kuude, kui mitte aastate võrra. Seetõttu on kohtulahendite peale edasikaebamise kord ja piirangud efektiivse menetlusmudeli kujundamisel märkimisväärse või isegi keskse tähendusega.

Erinevalt Eestist on kõikides analüüsitavates riikides tsiviilkohtumenetluse regulatsioon arenenud kümnete aastate jooksul või kauemgi. Näiteks Hollandi tsiviilkohtumenetluse seadustik (WBR) jõustus juba 1838. aastal. Paljud 19. ja 20. sajandil läbiviidud reformid ja muudatused hõlmasid eelkõige tsiviilkohtumenetluse käigu tõhustamist ning regulatiivselt jõuti menetluskorrani, mis sisuliselt on võrreldav Eesti kehtiva tsiviilkohtumenetluse korraldusega. Seetõttu keskendub käesolev analüüs eelkõige arengutele alates 1990ndatest aastatest, kajastades vajadusel siiski ka olulisemaid varasemaid muudatusi, mis seonduvad kaebeõiguse mudeli kujundamisega. Analüüsi eesmärk on esitleda suuremaid ja põhimõttelisi muudatusi optimaalse menetlusmudeli arendamisel. Seetõttu ei ole analüüsis käsitletud väiksemaid muudatusi ja täpsustusi. Samuti ei ole välistatud, et lisaks analüüsis viidatud

seadustele on veel spetsiifilisemates seadustes erisähteid, mis kehtestavad erandeid põhiregulatsioonist. Taolised väiksemad erisused ei mõjuta siiski analüüsis käsitletud üldist tervikmudelit. Kui konkreetseid lahendusi soovitakse kasutada Eesti tsiviilkohtumenetluses, siis oleks vajalik täiendav analüüs, arvestades nii mudelit kasutanud riigi kui ka Eesti õiguse erisusi.

Analüüsi koostamisel oli peamiseks allikateks Soome, Rootsi, Hollandi ja Austria tsiviilkohtumenetlust reguleerivad seadused. Seaduses tehtud muudatuste põhjuste ning regulatsiooni selgitamiseks on peamiselt abistava materjalina kasutatud seaduste eelnõu seletuskirju. Lisaks on muudatustest, nende põhjustest ja mõjudest terviklikuma käsitluse saamiseks kasutatud vastava riigi õiguskirjandust. Analüüsis on käsitletud vaid võrreldavate riikide siseriiklikku tsiviilkohtumenetluse regulatsiooni. Seetõttu ei ole käsitletud kõikides võrreldavates riikides kehtivat Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus¹ ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus².

Analüüsi esimeses peatükis anatakse riikide kaupa ülevaade konkreetse riigi kehtivast õigusest: kohtusüsteemi ülesehitus, lihtsustatud menetlused, erineva raskusastmega asjade eristamine, edasikaebamise kord ja kehtiva korra vastavus riigi konstitutsioonile. Teises peatükis on käsitletud riikide menetluskorras ajas tehtud muudatusi, st kuidas kehtiva korrani on jõudnud. Sealhulgas on välja toodud, millistest lahendustest on loobutud ja pööratud rohkem tähelepanu sellele, miks kehtiva regulatsioonini on jõutud.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsmenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31.7.2007, lk 1–22.

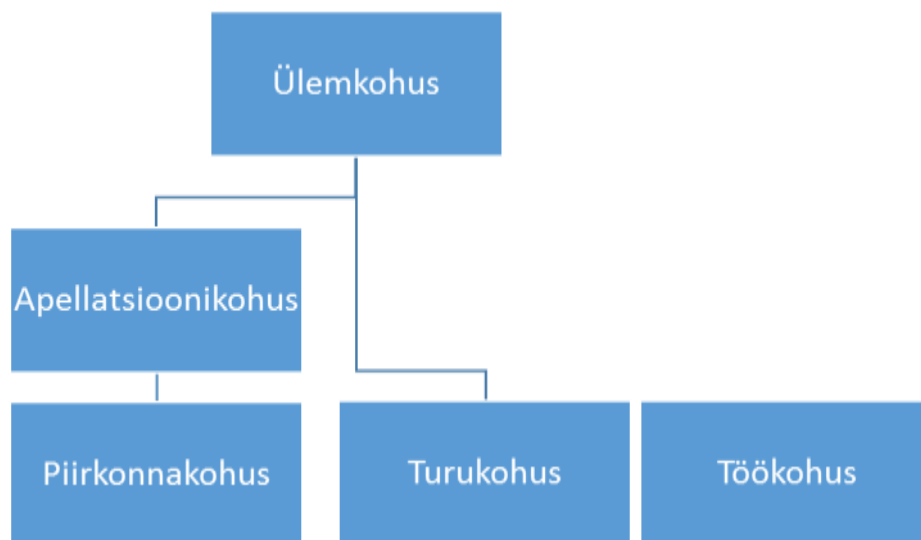
1. KEHTIV REGULATSIOON

1.1. Soome

1.1.1. Kohtusüsteemi ülesehitus

Soome kohtusüsteem on kolmeastmeline. Tsiviilasju menetlevad üldkohtud (*Oikeudenkäymiskaari*; OKK³ § 1). Tsiviilasjade korral on reeglina esimese astme üldkohus Soomes piirkonnakohus (*käräjäoikeus*). Piirkonnakohtus lahendab asja kolmeliikmeline koosseis (OKK § 2:3). OKK § 2:5 lg 1 p 3 ning lg 2 võimaldavad siiski pooltel nõustuda asja lahendamise ka ühe kohtuniku poolt, kui asja olemus ja ulatus seda võimaldavad. Samuti võib üks kohtunik lahendada asja hagita menetluses, ning menetluslike küsimusi nagu hagi tagamine (vt OKK § 2:5). Apellatsioonikohtus (*hovioikeus*) lahendab apellatsiooni kolmeliikmeline koosseis (OKK § 2:8, vt erandeid OKK § 2:8 lg 1). Ülemkohtus lahendab asja reeglina viieliikmeline koosseis (OKK § 2:9 lg 1).

Soomes on teatud liiki tsiviilasjade menetlemiseks ka erikohtud, milleks on turukohus (*markkinaoikeus*) ja töökohus (*työtuomioistuin*). Turukohus toimib esimese astme kohtuna tööstusomandi õiguste ja autoriõigustega seotud vaidluste, avalduste ja kaebuste, samuti ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamise nõude korral. Turukohtus lahendavad asja reeglina kolm kohtuniku (*Laki markkinaoikeudesta* § 13), keerulisemate asjade puhul kaasatakse üks tehniline kohtunik (*Laki markkinaoikeudesta* § 14). Tsiviilasjades tehtud turukohtu otsuste peale saab esitada kaebuse ülemkohtule (*Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa*⁴ § 7:4). Töökohtu otsuste peale aga edasikaebeõigust ei ole (*Laki työtumioistuimesta*⁵ § 36).

Joonis 1. Soome tsiviilkohtusüsteem

³ Oikeudenkäymiskaari – 4/1734; SDK 756/2016.

⁴ Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa – 100/2013; SDK 554/2016.

⁵ Laki työtumioistuimesta – 646/1974; SDK 756/2016.

1.1.2. Lihtsustatud menetlused

Kiirmenetlus (OKK § 5:3) on kohaldatav juhul, kui vaidlus on seotud konkreetse võlgnevuse nõudega, valduse rikkumise lõpetamise, valduse taastamise ja väljatõstmise nõudega. Sellisel juhul peab hageja hagiavalduses kinnitama, et tema teadmisel ei ole nõude osas vaidlust ning nõuet tõendavaid dokumente ei ole vaja esitada. Kiirmenetluses tehtud otsuse peale kaebamisel kohalduvad reeglid sõltuvad sellest, kas kohus teeb tagaseljaotsuse või tavalise otsuse. Kui kostja vastuse puudumise või istungile mitte ilmumise tõttu teeb kohus tagaseljaotsus, tuleb kaebus menetluse uuendamiseks esitada samale kohtule (*takaisinsaanti*) (vt OKK § 12:15jj). Kui aga kohus teeb asjas sisulise kohtuotsuse, kohaldub üldine edasikaebamise kord (vt p 1.1.4).

Menetluse kiirendamiseks lisati võimalus taotleda piirkonnakohtus asja erakorraliselt kiiremat lahendamist, kui esinevad olulised asjaolud, mis põhjendavad asja arutamist enne teisi asju (OKK § 19:1). Sellist asja kiiremas korras lahendamist võiks põhjendada nt menetluse senine ülemäärane pikkus, asja keerukus ja mahukus või asja olulisus poolte jaoks.⁶ Taotluse rahuldamise määruse peale kaevata ei saa (OKK § 19:5). Asja sisulisel lahendamisel kohaldub üldine edasikaebamise kord.

1.1.3. Erineva raskusastmega menetlused

Soome tsiviilkohtumenetluses ei ole eraldi menetlust nn väikestele nõuetele. Samas on väiksema väärtustega vaidluste arv ka suhteliselt väike. Õiguskirjanduses peetakse väikeste nõuete väikese arvu põhjuseks kohtumenetlusega seonduvaid kohtukuluid.⁷

1.1.4. Edasikaebamine

a) Piirkonnakohtu otsuste ja menetlust lõpetavate määruste peale saab edasi kaevata apellatsioonikohtule, ja juhul, kui apellatsiooni esitamine on eraldi keelatud (OKK § 25:1, lg 2). Alates 2011. aastast täiendati tsiviilkohtumenetluse seadustikku peatükiga 25a, mis sätestas apellatsioonikohtus loamenetluse. Soome kohtumenetluse seaduse mõttes ei ole tegemist loaga apellatsioonikaebuse esitamiseks, vaid loaga apellatsioonimenetluse jätkamiseks. Menetlusluba oli vajalik juhul, kui piirkonnakohtus tegi otsuse võlanõudes ja apellatsioonikohtus vaidlustatav väärtus ei ületanud 10 000 eurot. Samuti ei olnud menetlusluba vaja teatud valdkonda kuuluvates vaidlustes, nt lapse elatise vaidlused,

⁶ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. – HE 233/2008 vp, s. 30.

⁷ L. Ervo, A. Nylund (eds). Current Trends in Preparatory Proceedings: A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries, Springer 2016, p 77.

äriühingute ning pankrotivaidlused (1. oktoobrini 2015 kehtinud OKK § 25a:5 lg 1). Alates 1. oktoobrist 2015 aastat kohaldub loamenetlus kõikidele tsiviilasjades esitatud apellatsioonkaebustele (OKK § 25a:5).

Loamenetlus kehtib ka ülemkohtus (OKK § 30). Lisaks on aga alates 2011. aastast pooltel võimalus esitada apellatsioon ka otse ülemkohtule (nn pretsedendiapellatsioon, OKK § 30a). Ülemkohtusse võib apellatsiooni esitada ainult juhul, kui sellega on nõus ka teine pool (OKK § 30a:1 lg 2). Apellatsiooni menetlemise eelduseks on menetlusluba (OKK § 30a:1 lg 1). Kui ülemkohus menetlusluba ei anna, jõustub piirkonnakohtu lahend (OKK § 30a:2). Ka pretsedendiapellatsiooni esitamise soovist peab pool piirkonnakohule eelnevalt teatama (OKK § 30a:3). Kui menetlussoovi ei võeta vastu või teine pool vaidleb sellele vastu, siis on pooltel õigus esitada ülemkohtule erakorraline apellatsioon (OKK § 30a:4).

Menetlusliku eeldusena peab piirkonnakohtu otsusega mittenõustuv pool seitsme päeva jooksul pärast piirkonnakohtu lahendi kuulutamist teatama apellatsioonkaebuse esitamise soovist (OKK § 25:5).

b) OKK § 25a:11 lg 1 kohaselt annab apellatsioonikohtus menetlusloa kui:

- 1) on alust kahelda piirkonnakohtu lahendi lõpptulemuse õiguses; sealjuures ei anta menetlusluba üksnes selleks, et tõendeid uuesti hinnata, kui apellatsioonis esitatu ei anna põhjendatud alust kahelda piirkonnakohtu lahendi õigsuses (OKK § 25a:11 lg 2);
- 2) ei ole võimalik hinnata piirkonnakohtu lahendi lõpptulemuse õigsust menetlusluba andmata;
- 3) õiguse rakendamise jaoks samasugustes asjades on oluline anda menetlusluba; või
- 4) esineb muu oluline põhjus menetlusloa andmiseks.

Menetlusloa andmise võib otsustada üks apellatsioonikohtu kohtunik (OKK § 2:8 lg 1 p 1).

Ülemkohus annab apellatsioonikohtu otsuse peale esitatud kaebusele menetlusloa (OKK § 30:3), kui:

- 1) ülemkohtu lahend on vajalik õiguse rakendamiseks samasugustes asjades või õiguspraktika ühtlustamiseks;
- 2) menetlusliku või muu asjas tehtud vea tõttu on eriline põhjus, mistõttu tuleks otsus muuta või tühistada; või
- 3) esineb muu oluline põhjus menetlusloa andmiseks.

Ülemkohus annab pretsedendiapellatsioonile menetlusloa juhul, kui ülemkohtu lahend on vajalik õiguse rakendamiseks samasugustes asjades või õiguspraktika ühtlustamiseks (OKK § 30a:2). Menetlusloa andmise otsustavad ülemkohtus kaks või kolm kohtunikku (OKK § 2:9 lg 2).

Nii apellatsiooni- kui ülemkohus võib anda menetlusloa ka vaid osale apellatsioonikohtu lahendist või piirduda küsimusega, mille otsustamine on vajalik kohtupraktika suunamiseks

või muul viisil arvestades menetlusloa andmise aluseid. Sellisel juhul võib ülemkohus muus osas tugineda vaidlustatud otsuse põhjendustele (vt vastavalt OKK § 25a:12 ja OKK § 30:4).

c) Piirkonnakohtu menetluslike otsuste (määruste) peale saab edasi kaevata ainult seaduses sätestatud juhtudel (OKK § 25:1 lg 3). Ka määruskaebustele kohaldub eelkirjeldatud apellatsiooni- ning ülemkohtumenetlus. See tähendab, et ka määruskaebuse menetlemiseks on nii apellatsiooni- kui ka ülemkohtus vajalik menetlusloa. Eriti oluliste menetlusnormide rikkumise tõttu on võimalik esitada erakorraline apellatsioon juhul, kui kaebuse esitamine tavamenetluse reeglite kohaselt on välistatud, nt kui ülemkohus keeldub vastu võtmast teadet presedendiapellatsiooni esitamise soovi kohta (OKK § 30a:4). Erakorralise apellatsiooni aluseks võib olla näiteks kohtu koosseisu kvoorumi puudumine või lahendi puudulikkus sellisel määral, et ei ole võimalik aru saada, mida kohus on otsustanud (vt OKK §-s 31:1). Lahendi tühistamine menetlusnormi rikkumise tõttu eeldab siiski, et see võis mõjutada asja lahendamise lõpptulemust (vt OKK § 31:7). Vastavalt kaebuse sisule lahendavad erakorralise apellatsiooni kolm või viis kohtunikku, kusjuures ajutiste meetmete kohaldamise võib otsustada üks kohtunik (OKK § 2:10).

1.1.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile

Õigus ausale kohtumenetlusele tuleneb Soome põhiseaduse §-st 21, mille kohaselt sätestatakse edasikaebamise õigus seadusega. Loamenetlust apellatsioonikohtus peetakse Soome põhiseaduse §-ga 21 kooskõlas olevaks. Loamenetluse reguleerimisel rõhutatakse pigem, et süsteem peab olema selgelt ja täpselt formuleeritud ning menetlusloa andmine peab põhinema objektiivsetel alustel.⁸ Sealjuures peetakse oluliseks, et piiratud ei ole kaebuse esitamine iseenesest, vaid loamenetluse staadiumis antakse luba apellatsioonimenetluse jätkamiseks, mitte apellatsioonkaebuse esitamiseks.⁹ Analüüsi autorile teadaolevalt ei ole kohtupraktikas kehtiva korra põhiseadusele vastavuse probleemi tõusetunud. Apellatsioonimenetluse korra reguleerimisel on aluseks võetud ka Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohad. Peamiselt lähtutakse sellest, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (EIÕK)¹⁰ ei eelda kahes astmes vaidluse menetlemist samasuguse detailsusega.¹¹ Pigem on Soome kohtumenetluses problemaatiline olnud mõistliku menetlusaja nõude järgimine. Loamenetlus aga aitab oluliselt tsiviilasja menetlusaega

⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle muutoksenhakua käräjäoikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi. – HE 105/2009 vp, s. 12–14.

⁹ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 25 ja 25 a luvun sekä sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:n muuttamisesta. – HE 246/2014 vp, s. 7–8.

¹⁰ Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

¹¹ Vt apellatsioonimenetluse piirangute EIÕK-ga kooskõla kohta Hallituksen esitys Eduskunnalle valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi. – HE 91/2002 vp s. 13–19; apellatsioonikohtu loamenetluse kohta HE 105/2009 vp, s. 14jj.

lühendada. Ülemkohus on siiski mitmel juhul leidnud, et apellatsioonikohus oleks pidanud menetlusloa andma.

1.2. Rootsi

1.2.1. Kohtusüsteemi ülesehitus

Rootsi kohtusüsteem on kolmeastmeline. Enamikku tsiviilasjadest menetletakse üldkohtutes, mis jagunevad piirkonnakohtuteks (*Tingsrätt*) (48), apellatsioonikohtuteks (*Hovrätt*) (6) ja ülemkohtuks (*Högsta domstolen*) (*Rättegångsbalken*; RB¹² §-d 1:1, 2:1). Piirkonnakohtus lahendab asja reeglina üks kohtunik (RB § 1:3). Kui asjas peetakse põhiistung, siis vaatab asja reeglina läbi kolmeliikmeline koosseis või lihtsamate asjade korral üks kohtunik (RB § 1:3a) ning apellatsioonikohus kolme- või neljaliikmelises koosseisus (RB § 2:4). Ülemkohtus lahendavad asja üldjuhul vähemalt viis kohtunikku (RB § 3:5). Rendi- ja üürivaidluste lahendamiseks tegutsevad kohtutest eraldi veel regionaalsed rendi- ja üüritribunalid (8), mis õiguslikult on küll haldusasutused, kuid mille lahendite peale saab kaevata Svea apellatsioonikohtusse. Lisaks on Rootsis erikohtuna töökohus (*Arbetsdomstolen*). Otse töökohtusse saab pöörduda vaid kollektiivlepinguga seotud vaidluses, st esimese astmena toimib töökohus vaid piiratud juhtudel. Töötajast eraisik töökohtusse otse pöörduda ei saa. Küll aga toimib töökohus apellatsioonikohtuna töövaidlustes, mida esimese astmena on lahendanud piirkonnakohtus (*Lag om rättegången i arbetstvister*; LRA¹³ § 2:3). Alates 1. septembrist 2016 tegutseb Stockholmi piirkonnakohtu osana patendi- ja turukohus (*Patent- och marknadsdomstolen*). Eesmärk oli koondada kõik varasemates turukohtutes, üldkohtutes, patendiapellatsioonikohtus, samuti halduskohtus lahendatud intellektuaalse omandi, turunduse ja konkurentsivaidlused ühte kohtusse.¹⁴ Viie piirkonnakohtu juures tegutsevad veel maa- ja keskkonnakohtud (*Mark- och miljödomstol*). Enamik maa- ja keskkonnakohtutes lahendatud asjadest on haldusasjad (nt ehitusload, sundvõõrandamine jms), kuid ka mõned tsiviilasjad, eelkõige kinnisasjade ja keskkonnaga seotud kahju hüvitamise nõuded (*Lag om mark- och miljödomstolar*; LMM¹⁵ § 3:1 lg-d 2–3).

Töökohtu otsused on lõplikud, st ülemkohtusse töökohtu otsuse peale enam kaevata ei saa (vt LRA § 2:4). Menetlusreeglite osas kohaldub töökohtus RB, arvestades LRA-s sätestatud erisusi (LRA § 5:3). Patendi- ja turukohtu otsuste peale saab kaevata 2016. aastal loodud patendi- ja turuapellatsioonikohtusse (*Patent- och marknadsöverdomstolens*) ning sealt

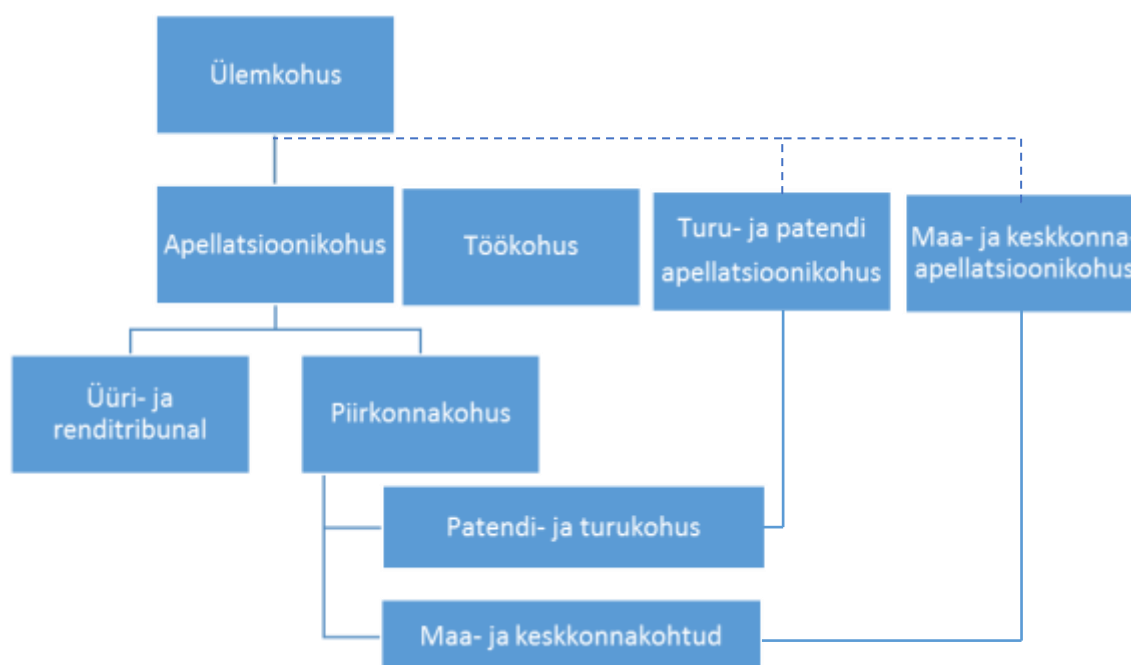
¹² Rättegångsbalk. – SFS 1942:740; SFS 2016:562.

¹³ Lag om rättegången i arbetstvister. – SFS 1974:371; SFS 2016:199.

¹⁴ Regeringens proposition Patent- och marknadsdomstol. – Prop. 2015/16:57, s. 148.

¹⁵ Lag om mark- och miljödomstolar. – SFS 2010:921; SFS 2016:246.

omakorda konkurentsivaidlustes piiratud juhtudel ülemkohtusse, kui apellatsioonikohus peab seda õiguspraktika jaoks vajalikuks (*Lag om patent- och marknadsdomstolar*;¹⁶ LPM § 3). Maa- ja keskkonnamohtu otsuste peale saab apellatsiooni esitada maa- ja keskkonna apellatsioonikohtusse (*Mark- och miljööverdomstol*) ning piiratud juhtudel ülemkohtusse. Töökohtus lahendab asja reeglina 5- kuni 7-liikmeline, lihtsamaid asju ka kolmeliikmeline koosseis, sh töötajate ja tööandjate esindaja (LRS § 6, vt ka §-d 6a ja 7). Maa- ja keskkonnamohtus lahendab asja reeglina neljaliikmeline koosseis, sh üks õiguslik kohtunik, 1 tehniline kohtunik ja 2 vastavas valdkonnas kogenud spetsialist (LMM § 4). Patendi- ja turukohtus lahendab asja neljaliikmeline koosseis, sh 2 õiguslikku kohtuniku ja 2 tehnilist kohtuniku, lihtsamaid asju 1 õiguslik kohtunik või 1 õiguslik ja 1 tehniline kohtunik (LPM §-d 4:1–4:6).

Joonis 2. Rootsi tsiviilkohtusüsteem

1.2.2. Lihtsustatud menetlused

Rootsi kohtumenetluses ei ole eraldi reguleeritud lihtsustatud menetluse vormi. Teatud menetluslikud lihtsustused on võimalikud nn väiksemate nõuete korral (vt p 1.2.3). Samas on RB kohaselt kohtunikul konkreetses asjas võimalik tavamenetlust mitmeti lihtsustada. Näiteks võib kohus põhiistungi poolte nõusolekul viia läbi lihtsustatud vormis. Sellisel juhul võib põhiistung olla eelmenetlusega seotud ning sellele koheselt järgneda. Poolte nõusolekut ei ole vaja, kui kohtule on asja lõpplahendus pärast eelmenetlust selge. Kohus võib pidada

¹⁶ Lag om patent- och marknadsdomstolar. – SFS 2016:188.

põhiistungi ka mõnes menetluslikus küsimuses või arutada osa sisulisest asjast, kui eelmenetlus muudes küsimustes ei ole veel lõpetatud (RB § 42:20). Eelnimetatud lihtsustustega ei kaasne aga erisusi lahendite peale edasikaebamisel.

1.2.3. Erineva raskusastmega menetlused

a) RB kohaselt on võimalik kohaldada tavamenetlusest lihtsamaid menetlusreegleid kui nõude väärtus ei ületa poolt baashinnast (RB § 1:3d), mis on sätestatud sotsiaalkindlustuse seadustikus (*Socialförsäkringsbalk*¹⁷ § 2:6–7). 2016. aastal oli baashind 44 300 Rootsi krooni,¹⁸ st nõude väärtus ei tohtinud ületada 22 150 Rootsi krooni (ca 2371,39 eurot). Lisaks peab olema tegemist vaidlusega, mida saaks lahendada kohtuvälise kokkuleppega, st asja lahendamine ei tohiks kahjustada avalikke huve.

Töövaidluste hulgas kohalduvad mõneti erinevad menetlusreeglid kollektiivsetele töövaidlustele ning individuaalsetele töövaidlustele.

b) Nn lihtsamaid asju võib piirkonnakohtus menetleda ning nendes otsuse teha üks kohtunik (RB § 1:3d). Kui asi on lahendatud nn lihtsustatud reeglite järgi (RB § 1:3d) ühe kohtuniku poolt, siis on lihtsustatud menetluse rakendamise peale kaebamise eelduseks kaebuse esitamise soovist teatamine (RB § 49:4). Vastasel juhul kaotab pool kaebuse esitamise õiguse. Kehtiva õiguse järgi nn lihtsamate asjade peale edasikaebamisele erireegleid ei ole. Kuni 2008. aastani oli nn lihtsamates asjades esitatud apellatsioonkaebuse menetlemise eelduseks apellatsioonikohtu menetlusluba. Nüüdseks on aga menetlusloa nõuet laiendatud kõikidele tsiviilasjadele (vt täpsemalt p 1.2.4).

Kollektiivseid töövaidlusi lahendatakse esimese astmena töökohtus ning individuaalseid töövaidlusi piirkonnakohtus, mille peale saab edasi kaevata töökohtusse.

1.2.4. Edasikaebamine

a) Aastatel 1994 – 2008 oli apellatsioonkaebuse menetlemise eelduseks apellatsioonikohtu menetlusluba (kuni 1. novembrini 2008 kehtinud RB § 49:12), kui asja menetleti esimeses astmes ühe kohtuniku poolt nn lihtsustatud menetluses (RB § 1:3d järgi, vt p 1.2.3 lit a) või kui vaidluse väärtus ei ületa nn lihtsustatud menetluse piiriks olnud poolt baashinnast. Seaduses sätestatud juhtudel ei olnud menetlusluba siiski vajalik. Menetlusluba ei olnud vajalik asjades, kus kehtis erandliku kohtukoosseisu nõue, nt patendivaidlused, pressi- ja väljendusvabaduse vaidlused (üldjuhul on vajalik vandekohtu osalemine, kuid rohkem

¹⁷ Socialförsäkringsbalk. – SFS 2010:110; SFS 2016:700.

¹⁸ Rootsi statistikaameti hinnang 2016. aasta baashinnale. Arvutivõrgus: <http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Priser-och-konsumtion/Konsumentprisindex/Konsumentprisindex-KPI/33772/33779/Behallare-for-Press/392606/> (29.08.2016)

tähendust omab kriminaalasjades¹⁹) ning perekonnaasjad (nt abieluasju lahendab reeglina üks kohtunik kolme kaasistujaga²⁰); lahendid, mis mõjutavad muid isikuid, kui vaidluse pooled; lahendid, millega piirkonnakohus keeldus kohtuniku taandamisest või millega kohus keeldus apellatsioonkaebuse esitamise soovi menetlusse võtmisest või menetluse taastamisest.

Alates 2008. aastast on kõikide tsiviilasjades tehtud piirkonnakohtu otsuste peale kaebamisel vajalik apellatsioonikohtu menetlusloa (RB § 49:12). Menetlusloa andmise otsustavad reeglina kolm kohtunikku (RB § 2:4 lg 3). Menetlusloa on vajalik töökohtus piirkonnakohtu otsuse peale esitatud apellatsiooni lahendamisel (LRA § 4:12); samuti maa- ja keskkonnaapellatsioonikohtus ning patendi- ja turuapellatsioonikohtus, kuivõrd eriseadus ei ole sätestanud teisiti (LPM § 3:1, LMM § 4:1). Küll aga ei ole üldjuhul vajalik menetlusloa üüri- ja renditribunali otsuste peale kaebamisel (Svea) apellatsioonikohtusse (*Lag om arrendenämnder och hyresnämnder*²¹ § 23).²²

Ka ülemkohtusse kaebuse esitamiseks on vajalik menetlusloa (RB § 54:9). Nn eriapellatsioonikohtu otsuste peale ei saa reeglina edasi kaevata ülemkohtule (vt vastavalt LMM § 5:5; LPM § 3:3). Ülemkohtule kaebamise eelduseks on sellisel juhul apellatsioonikohtu hinnangul lahendi tähtsus õiguspraktikale.

Nii apellatsiooni- kui ka ülemkohus võib anda ka osalise menetlusloa (vastavalt RB § 49:14a ja § 54:11). Osalise menetlusloa võib anda juhul, kui kohtu hinnangul täidab vaid osa kaebusest menetlusloa andmise kriteeriumid, nt vaid üks tõstatatud küsimustest omab olulist tähendust õiguspraktika jaoks. Samuti võib kohus menetleda vaid küsimust, mida peab asja lahendamisel määravaks, peatades ülejäänud asjas menetluse. Tegemist peab olema siiski osaga, mis ei ole seotud ülejäänud kaebuse (st vastava lahendi) osadega. Pärast menetlusse võetud osa lahendamist otsustab kohus, kas jätab kaebuse rahuldamata või annab menetlusloa ka ülejäänud kaebusele ja tühistab alama astme kohtu lahendi.

Kohtutel on võimalik viia vaidlus või osa sellest ülemkohtusse ka apellatsioonikohtu otsuseta. Poolte nõusolekul võib nii piirkonna- kui ka apellatsioonikohtus saata kindla küsimuse lahendamiseks asja ülemkohtule (RB §-d 50:12b, 56:13–15), st kohtutel on võimalik küsida konkreetses õiguslikus küsimuses ülemkohtu seisukohta, nn eelotsust, juba enne otsuse tegemist. Ülemkohus peab siiski andma enne menetlusloa, st hindama tegemist peab olema õiguspraktika jaoks olulise küsimusega (RB § 56:14, 54:11 lg 1).

¹⁹ Vt Tryckfrihetsförordning. – SFS 1949:105; SFS 2014:1370, § 12:2.

²⁰ Vt Äktenskapsbalk. – SFS 1987:230; SFS 2016:245, § 14:17.

²¹ Lag om arrendenämnder och hyresnämnder. – SFS 1973:188; SFS 2014: 356.

²² 2016. aastal on Rootsi justiitsministeeriumi tellitud analüüsis siiski tehtud ettepanek kehtestada ka üüri- ja renditribunali lahendite peale esitatud kaebustele menetlusloa nõue, mille eesmärk on samuti apellatsioonikohtu töö efektiivsuse kasvatamine. Vt C. Brokelind, C. Gensmann. Promemoriam effektivare hyres- och arrendenämnder (Ds 2016:4) 2016. Arvutivõrgus: <https://data.riksdagen.se/fil/3E263427-A462-4FAA-B9A9-8F4CC737E93A> (08.09.2016) s. 203.

Pooled võivad kokkuleppel loobuda nii apellatsioonkaebuse (RB § 49:2) kui ka ülemkohtusse kaebuse esitamise õigusest (RB § 54:2).

b) Apellatsioonikohtus annab apellatsioonkaebusele menetlusloa, kui (RB § 49:14):

- 1) on alust kahelda piirkonakohtu otsuse õigsuses;
- 2) apellatsioonkaebuse menetlemiseta ei ole võimalik piirkonakohtu otsuse õigust hinnata, st eelkõige kui piirkonakohtu menetluslike eksimuste tõttu ei ole piirkonakohtu otsuse õigus toimiku pinnalt jälgitav;²³
- 3) apellatsioonkaebuse menetlemine kõrgema astme kohtu poolt on oluline õigus rakendamise praktika jaoks;
- 4) esineb muu oluline põhjus apellatsiooni menetlemiseks.

Apellatsioonkaebuse menetlusse võtmise standard on siiski madal. See tähendab, et kaebust tuleks menetleda, kui apellatsioonkaebus annab alust kahelda piirkonakohtu otsuse õigsuses.²⁴ Menetlusloa andmisel otsustatakse igakordselt eraldi, kui mitu kohtunikku loa andmise otsustavad (RB § 5a).

Kaebuse menetlusse võtmise alused ülemkohtus on apellatsioonikohtu menetlusloa alustest kitsamad. Menetlusloa antakse juhul, kui asja menetlemine on vajalik õiguse rakendamisel juhiste andmiseks või esineb muu oluline põhjus asja menetlemiseks, nt oluline eksimus või tegevusetus asja eelneval menetlemisel (RB § 54:10). Muuks oluliseks põhjuseks võib olla otsuse ülevaatamine või tühistamine tulenevalt õiguse ekslikust kohaldamisest või esineb oluline kohtu tegevusetus või eksimus ning see on mõjutanud asja lõpplahendust. Seega eeldab muu oluline põhjus olulist menetluslikku viga. Samuti annab asja menetlemiseks alust olukord, kus samal eesmärgil (nt samas õigusküsimuses) esitatakse mitmeid kaebusi.²⁵

c) Üldjuhul on menetluslike otsustuse peale on võimalik kaevata ainult kohtuotsuse või menetlust lõpetava määruse peale kaebamisega (RB § 49:3). Sellest üldreeglist erandid sätestab RB § 49 lg 5. Reeglina tuleb sellisel juhul kaebamise soovist ka esiteks teada anda (RB § 49:6). Lisaks on kaebuse esitamise soovist teatamine kaebamise eelduseks, kui kohus on keeldunud kohtuniku taandamisest, jätnud rahuldamata asja menetlusse võtmisest keeldumise taotluse või otsustanud lahendada asja nn lihtsustatud reeglite järgi (vt ülal p 1.2.3(a)). Viimati nimetatud juhtudel otsustab kohus, kas määruse peale esitatud kaebus lahendatakse eraldi või koos lõpplahendi peale esitatud kaebusega (RB 49:4). Kaebamise soovist teatamata jätmisel kaotab pool kaebeõiguse. Eraldi kaebeõigus tuleneb veel nt RB §-st 49:7, mille kohaselt võib pool kaevata menetluse alusetu edasilükkamise, st viivitamise peale.

²³ Regeringens proposition en modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol. – Prop. 2004/05:131, s. 186.

²⁴ Prop. 2004/05:131, s. 184–185.

²⁵ Prop. 2004/05:131, s. 173–174.

1.2.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile

Rootsi valitsemist käsitleva konstitutsioonilise seaduse (*Kungörelse om beslutad ny regeringsform*)²⁶ art 11:1 kolmanda lause kohasel võib seadusega piirata õigust asja menetlemisele apellatsiooni- ja ülemkohtus. Seega ei taga Rootsi konstitutsioon sõnaselgelt õigust edasikaebamisele või asja lahendamisel mitmes kohtuastmes. Peamised nõuded edasikaebeõiguses osas tulenevad EIÕK-st ning Euroopa Liidu õigusest. Üldiselt on aga seaduste väljatöötamisel lähtunud seisukohast, et edasikaebamise regulatsioon on Rootsi põhiseaduse ja EIÕK-ga kooskõlas. Lähtutakse eeldusest, et EIÕK ei taga igal juhul asja menetlemist kahes kohtuastmes. Loamenetlust ei peeta aga kaebeõiguse piiranguks, kuivõrd piiratud ei ole mitte kaebuse esitamise õigus, vaid täispika menetluse läbiviimine.²⁷ Sealjuures kinnitab menetlusloa nõude EIÕK-le vastavust ka 1995. aastal Euroopa Nõukogu ministrite komitee vastuvõetud soovitus, mille kohaselt on menetlusloa apellatsioonikohtus üks lubatavatest meetmetest, et tagada vaid asjakohaste vaidluste menetlemine teise astme kohtus.²⁸ Euroopa Inimõiguste Kohus on samuti väljendanud pigem seisukohta, et EIÕK ei välista loamenetluse kasutamist.²⁹

1.3. Holland

1.3.1. Kohtusüsteemi ülesehitus

Hollandis on kolmeastmeline kohtusüsteem, mis koosneb piirkonnakohtust (*Rechtbank*) (11), ringkonnakohtust (*Gerechtshof*) (4) ning ülemkohust kassatsioonikohtuna (*Hoge Raad*) (*Wet op de Rechterlijke Organisatie*; WRO³⁰ art 2). Piirkonnakohtute töö on omakorda vastava kohtu otsuse kohaselt jaotatud kahte kuni viide sektorisse. Reeglina eristatakse haldus-, kriminaal-, tsiviil- ja all-piirkonna sektoreid. Tihti on eraldi sektoris ka perekonna- ning alaealiste asjad, kui vastavaid vaidlusi on märkimisväärne arv. All-piirkonnasektoris (nn all-piirkonnakohtus) menetletakse kõiki töö-, agendi-, puhkuse-, järelmaksu- ja tarbijalepingutega seotud vaidlusi ning vaidlusi väärtusega kuni 25 000 eurot (*Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering*; WBR³¹ art 93).

²⁶ Kungörelse om beslutad ny regeringsform. – SFS 1974:152; SFS 2014: 1385.

²⁷ Prop. 2004/05:131, s. 175–176.

²⁸ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases, 07.02.1995.

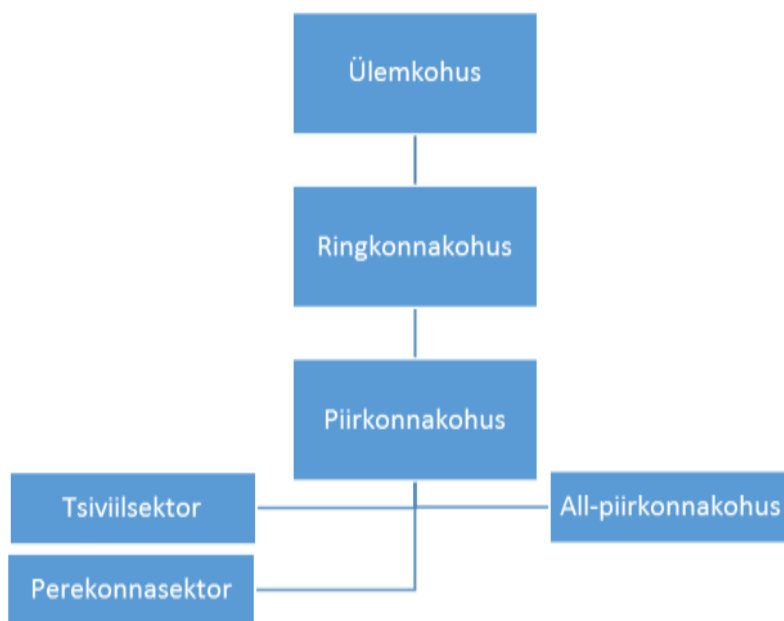
²⁹ Vt nt EIKo nr 15319/09, 02.10.2014, *Hansen v. Norra*, p-d 71–74.

³⁰ Wet op de Rechterlijke Organisatie. – Stb. 1827, 20; Stb. 2015 140.

³¹ Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. – Stb. 1828, 14; Stb. 2015, 511.

Enamasti lahendab piirkonnakohtus tsiviilasja üks kohtunik, kui kohtunik ei pea vajalikuks suunata asi kolmeliikmelisele kohtukoosseisule (WBR art 15). Teatud vaidluse puhul on seaduses ka sätestatud asja lahendamine kohtu koosseisu poolt. Näiteks üürivaidlusi lahendab neljaliikmeline kohtukoosseis (1 kohtunik, 1 ekspert, 1 nn rahvakohtunik; WRO art 48). Ringkonnakohtus lahendab asja reeglina kolmeliikmeline koosseis (WBR art 16). Ülemkohtus lahendab vaidluse reeglina viieliikmeline koosseis, v.a juhul kui eesistuja leiab, et asja saab lahendada ka kolmeliikmeline koosseis (WBR art 17).

Seadusega on määratud teatud liiki vaidluste lahendamine kindlas apellatsioonikohtus. Nii on koondatud ühte apellatsioonikohtusse näiteks üürivaidlused (WBR art 1019o, WRO art 69) ja teise ühinguõiguslikud nõuded (WRO art 66).

Joonis 3. Hollandi tsiviilkohtusüsteem

1.3.2. Lihtsustatud menetlused

Kiiretes küsimustes on võimalik kohaldada nn kiirendatud menetlust (*kort geding*). Kiirendatud menetluse eelduseks on poolte edasilükkamatu ja erakorraline vajadus (WBR art 254 lg 1). Kui kohus leiab, et selline huvi puudub, siis võib kohus keelduda kiirmenetluses asja menetlemisest (WBR art 256). Samuti võib kiirmenetlusest keelduda, kui asjaolud või õiguslik küsimus on kohtu hinnangul kiire lahendi tegemist ei võimalda.

Olulisemad menetluslikud erisused:

- hagejat peab esindama advokaat, kuid kostja võib osaleda menetluses isiklikult (WBR art 255 lg 1);
- kostja ei pea esitama kirjalikku vastust;

- suuline istung korraldakse ühe kuni kuue nädala jooksul, sõltuvalt asja erakorralisusest;
- istungi korraldus on vaba ja informaalne, istungi viib läbi ning lahendi teeb üksinda kohtu president (WRO art 50 lg 3);
- kohus teeb otsuse 7–14 päeva jooksul pärast istungit, kuid esialgse otsuse võib esitada juba istungil, millele järgneb kirjalik otsus mõne päevaga;
- kehtivad lihtsustatud tõendamise reeglid.

Otsusega võib ette näha sisuliselt kõiki meetmeid nagu raha maksmine, teo tegemine või keelamine. Välistatud on deklaratiivsed otsustused, st tuvastusnõuete lahendamine. Olemuselt on kiirendatud menetlus ette nähtud ajutise meetmena, mitte vaidluse lõpliku lahendusena (vt WBR art 384 lg 3). Hagejal ei ole siiski kohustust hiljem hagimenetlust alustada, mistõttu on kiirendatud menetluses tehtud esialgne otsus tihti ja üldjuhul ka lõplik. Kui põhimenetlus kiirmenetlusele siiski järgneb, ei ole kohus kiirmenetluse lahendiga seotud (WBR art 257).

Kiirendatud menetluses tehtud otsuse peale tuleb apellatsioonkaebus esitada 3 kuu asemel nelja nädala jooksul (WBR art 339 lg 2). Ülejäänud osas kehtib tavaline edasikaebamise kord (p 1.3.4), kui menetluse erakorralisuse tõttu ei ole vajalik tavareeglitest kõrvale kalduda.³² Tulenevalt paindlikkust menetlusvormist ning lahendatava nõude erakorralisusest, on võimalik apellatsioonimenetlust ka kiirendada, lühendades menetlustähtaegu. Samuti ei kehti ka apellatsioonimenetluses tavalised WBR-is sätestatud tõendamisreeglid.

1.3.3. Erineva raskusastmega menetlused

a) Tinglikult võib pidada nn lihtsamateks asjadeks esimese astme kohtute alla kuuluvas eraldi sektoris ehk all-piirkonnakohtus (*kantonrechter*) menetletavaid asju. Nn väiksemad nõuded, mida menetletakse all-piirkonnakohtutes on:

- 1) asjad väärtusega kuni 25 000 euro, sh viivis;
- 2) kindlaksmääramata väärtusega asjad, kui nõude väärtus selgelt ei ületa 25 000 eurot;
- 3) töölepinguga, kollektiivlepingu üldiselt siduvaks kuulutatud sätetega, avalikust teenistuses varasele pensionile minekuga ja tarbijakrediitilepinguga seotud asjad kuni summas 40 000 eurot, ning sõltumata väärtusest agendi-, puhkuse-, järelmaksu- ja tarbijamüügilepingutega seotud asjad (WBR art 93).

Eelnimetatud eristust ei saa siiski nimetada nn väikeste nõuete erimenetluseks. Pigem on tegemist piirkonnakohtute siseselt siiski pädevuse jagamisega.

b) Nn väiksemate asjade menetlemiseks all-piirkonnakohtus ei ole vajalik advokaadist

³² Hoge Raad 12 January 1979 – NJ 1979/290.

esindaja. All-piirkonnakohtus võivad pooled vaidluses osaleda isiklikult (WBR art 79). All-piirkonnakohtus teeb otsuse üks kohtunik (WRO art-d 47, 50). Edasikaebamise osas aga erisusi ei ole ja kohaldub üldine edasikaebamise regulatsioon (p 1.3.4).

1.3.4. Edasikaebamine

a) Esimese astme kohtu otsuse peale saab apellatsioonkaebuse esitada vaid juhul, kui vaidlustatud nõue ületab 1750 eurot või kindlaksmääramata väärtusega nõude puhul on alust järeldada, et nõude väärtus ületab 1750 eurot, v.a juhul kui seadus sätestab teisiti (WBR art 332 lg 1). Üksikutel juhtudel on seaduses edasikaebeõigus välistatud (nt teatud üürilepinguga seotud vaidluste korral vt Hollandi tsiviilseadustik; *Burgerlijk Wetboek*³³ art 7:230a ja 7:262). Samuti ei saa apellatsioonkaebust esitada juhul, kui tegemist on dispositiivse vaidlusega (st puudub võimalik vastuolu avaliku huviga) ja pooled on apellatsioonkaebuse esitamise õigusest loobunud (WBR art 333).

Teatud juhtudel on pooltel võimalik esimese astme kohtu lahendi peale kaevata otse ülemkohtusse. Ülemkohtusse saab piirkonnakohtu otsuse peale kaebuse esitada, kui ringkonnakohtule apellatsiooni esitada ei saanud (nt vaidluse väärtus oli liiga väike), samuti juhul kui pooled nõustusid ringkonnakohtu apellatsioonimenetluse vahele jätma (WBR art 398). All-piirkonnakohtu otsuse peale võib ülemkohtule kaebuse esitada vaid piiratud juhtudel (WRO art 80, vt allpool lit b).

Hollandi ülemkohtus ei ole tavamõistes loamenetlust. Ülemkohus lahendab kõik ringkonnakohtu otsuste peale esitatud kaebused, mille esitamine on seadusega lubatud (vt WRO art 79). Siiski on tänaseks regulatsiooni täiendatud nii, et ülemkohus ei peaks kõikides asjades läbima täispikka menetlust. Esiteks on lubatud asi lahendada lühendatud põhjendustega (WRO art 81), kui ülemkohus leiab, et puuduvad kassatsioonimenetluse alused ning õiguspraktika jaoks oluline õiguslik küsimus. Teiseks on alates 1. juulist 2012 võimalik ka jätta asi pärast nn kohtujuristilt vastava arvamuse saamist läbi vaatamata kassatsioonimenetluse alguses (WRO art 80a), kui kassatsiooni menetlemine ei annaks alust alama astme kohtu otsust tühistada või kaebajal puudub piisav huvi kassatsioonimenetluse suhtes. Kui kohtujurist on esitanud ettepaneku jätta asi läbi vaatamata, siis tuleb arvamus edastada ka kassaatorile seisukoha andmiseks. Ülemkohus võib vaatamata kohtujuristi esialgsele arvamusele siiski asja menetleda ja ei ole seotud tema arvamusega.

Kaebemenetlusele lisaks on alama astme kohtutel alates 2012. aastast võimalus küsida ülemkohtult eelotsust õiguslikus küsimuses, milles antud seisukoht on oluline mitmetes sarnastes vaidlustes, st kohtutel on kiiresti võimalik saada ülemkohtu seisukohta

³³ Burgerlijk Wetboek Boek 7. – Stb. 1989, 616; Stb. 2016, 199.

õiguspraktika jaoks olulises küsimuses (vt WRO art 81a, WBR 392–394).

b) All-piirkonnakohtu otsuse peale saab ülemkohtule kaebuse esitada, kui puudub kaebeõigus apellatsioonikohtusse ja juhul, kui esineb üks WRO art-s 80 sätestatud alustest: lahendis puuduvad põhjendused, rikutud on avalikkuse põhimõtet, kohtul puudus pädevus või kohus ületas volituse piire.

c) Üldjuhul menetluslike määruste peale eraldi kaevata ei ole võimalik.³⁴ Erandlikult võib WBR art 337 lg 1 järgi enne lõpliku lahendi tegemist kaevata määruse peale, millega kohaldatakse lagi tagamist või sellest keeldutakse (WBR art 223). Muul juhul eeldatakse, et vaheotsuste peale saab kaevata ainult koos lõpplahendiga, kui kohus ei otsusta teisiti (WBR art 337 lg 2). Sealjuures on WBR-i mõttes vahetotsusteks ka menetluslikud otsustused, nt kohtu otsustus kuulata kahju tõendamiseks üle tunnistaja.

1.3.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile

Hollandi põhiseadus ei sätesta otseselt edasikaebeõigust või õigust asja arutamisel kahes või kolmes kohtuastmes.³⁵ Seega järgib Holland EIÕK-i ja Euroopa Liidu õigusest tulenevaid nõudeid edasikaebeõiguse reguleerimisel. Ülemkohus on leidnud, et EIÕK-st ei tulene õigust asja sisulisele lahendamisele kahes kohtuastmes.³⁶ Hollandi kohtupraktikast ega õigusteadeuslikust diskussioonist ei ilmne seisukohti, mille kohaselt kaheldaks kehtiva regulatsiooni vastavuses põhiseadusele või EIÕK-le. Pigem on reformide aluseks olnud EIÕK art-st 6 tulenev mõistliku menetlusaja nõue.³⁷ Mõistliku menetlusaja saavutamiseks on edasikaebeõiguse piiramine aga üks võimalus, kuidas menetluse põhjendamatu venitamist takistada.

1.4. Austria

1.4.1. Kohtusüsteemi ülesehitus

Austrias on kolmeastmeline kohtusüsteem, milles üldkohtutena tegutsevad: piirkonnakohtud (*Bezirksgerichte*) (116), regionaalkohtud (*Landesgericht*) (20), kõrgemad regionaalkohtud (*Oberlandsgericht*) (4) ja ülemkohus (*Oberster Gerichtshof*).

Esimese astme kohtuteks on üldiselt piirkonnakohtud ja regionaalkohtud (*Jurisdiktionsnorm*;

³⁴ Nt Hoge Raad 16 november 2001 – NJ 2002/401.

³⁵ T. Barkhuysen, A. Brenninkmeijer, M. van Emmerik. Access to Justice as a Fundamental Right in the Dutch Legal Order, Intersentia 1998, p 407.

³⁶ Hoge Raad 26 November 1999 – NJ 2000/210.

³⁷ A. W. Jongbloed. Netherlands (1838-2005). – C. H. van Rhee (ed). European Traditions in Civil Procedure. Intersentia nv 2005, p 82.

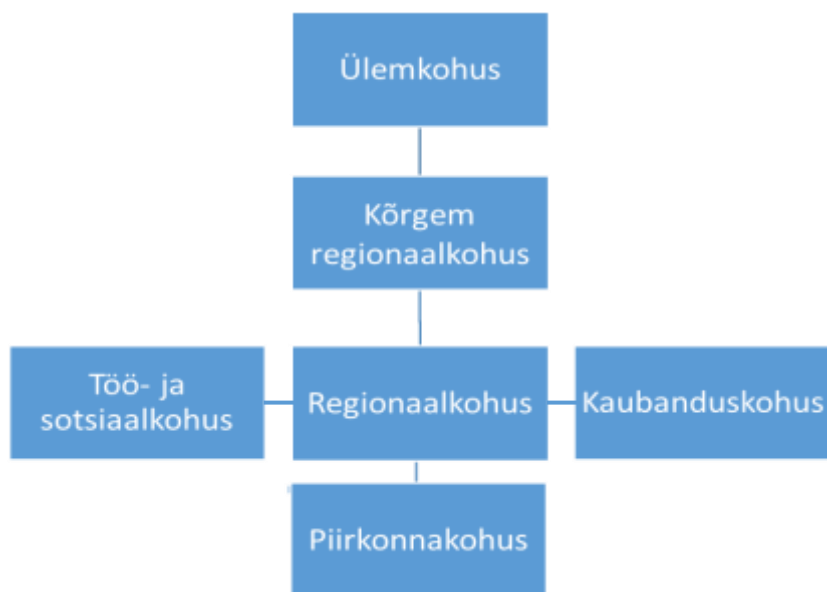
JN³⁸ § 2). Piirkonnakohtus lahendatakse tsiviilasju kuni väärtusega 15 000 eurot ning sõltumata väärtusest teatud tüüpi vaidlused, nagu ülalpidamiskohustuste-, üüri- ja valduse kaitse vaidlused (täpsemalt vt JN § 49). Regionaalkohtud lahendavad esimese astmena vaidlusi, mis ei kuulu piirkonnakohtu pädevusse (JN §-d 50 ja 51 lg 3). Seega lahendavad regionaalkohtud esimese astme kohtuna vaidlusi, mille väärtus ületab 15 000 eurot ning teatud tüüpi vaidlusi, nagu töövaidlused ja kaubandusvaidlused. Samuti lahendavad regionaalkohtud piirkonnakohtute lahendite peale esitatud kaebusi. Kolmanda astmena tegutseb mõlemal juhul ülemkohus, st sõltumata sellest, kas esimese astmena lahendas vaidlust piirkonnakohus või regionaalkohus (JN §-d 3 ja 4).

Lisaks eelnimetatud üldkohtutele tegutsevad Viinis esimese astme erikohtutena Viini töö- ja sotsiaalkohus, lahendades Viini regionaalkohtu piirkonda kuuluvaid töö- ja sotsiaalvaidlusi (*Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz*; ASGG³⁹ §-d 2–3), ja Viini kaubanduskohus (*Handelsgerichte*). Viini töö- ja sotsiaalkohus lahendab nii töötajate ja tööandjate, aga ka nt tööga seotud kaastööliste vaidlusi (vt ASGG § 50). Kohtu pädevusse kuuluvad sotsiaalvaidlused on enamasti haldusõiguslikud (nt toetuste nõuded), kuid sinna kuuluvad ka nt teatud kindlustusest tulenevad nõuded (vt ASGG § 65). Kaubanduskohus lahendab vaidlusi, mille väärtus ületab 15 000 eurot ja mis on seotud äriühingute tegevusega, nagu äriühingu osanike ja juhatuse vahelised nõuded või äriühingu üleandmisega seotud nõuded, samuti teatud vaidlused sõltumata vaidluse väärtusest (täpsemalt vt JN §-d 51 ja 52). Viini kaubanduskohtul on ka ainupädevus intellektuaalse omandi vaidluste lahendamiseks. Nii kaubanduskohtu kui ka töö- ja sotsiaalkohtu pädevuses olevad vaidlused kuuluvad üldiselt regionaalkohtute pädevusse. Seega regioonides, kus erikohtuid ei ole, lahendavad vastavaid vaidlusi regionaalkohtu erikoosseisud. Erikohtutes kohaldub reeglina üldine tsiviilkohtumenetluse regulatsioon, täpsemalt regionaalkohtu reeglid, kui eriseadus ei sätesta teisiti (ASGG § 2). Seega kaebus erikohtu otsuse peale tuleb esitada kõrgemale regionaalkohtule.

Piirkonnakohtus lahendab asja üks kohtunik, kuid võimalik on ka (keerulisema) asja lahendamine kohtukoosseisu poolt (JN § 5 lg 1). Varalistes vaidlustes lahendab esimese astme kohtus asja alati üks kohtunik, erandid on võimalikud kui vaidluse väärtus ületab 100 000 eurot (JN § 7a lg-d 1 ja 2). Regionaal-, kaubandus- ja kõrgemas regionaalkohtus lahendab asja reeglina kolmeliikmeline kohtukoosseis (JN §-d 7 ja 8). Ülemkohtus lahendab asja reeglina viieliikmeline kohtukoosseis.

³⁸ Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm). – RGBl. Nr. 111/1895; BGBl. I Nr. 87/2015.

³⁹ Bundesgesetz vom 7. März 1985 über die Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit (Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz - ASGG). – BGBl. No. 104/1985; BGBl. I Nr. 44/2016.

Joonis 4. Austria tsiviilkohtusüsteem

1.4.2. Lihtsustatud menetlused

a) Esimese astme kohtus on maksekäsu kiirmenetlus (ZPO § 244) kohustuslik, st nii piirkonna-, regionaal- kui ka töö- ja sotsiaalkohtus. Maksekäsu kiirmenetlus on kohaldatav, kui hageja esitab 75 000 euro väärtuses rahalise nõude ning juhul, kui ei esine ZPO § 244 lg-s 2 nimetatud asjaolusid. Tingimuslik maksekäsk väljastatakse istungit pidamata ning kostjat ära kuulamata. Sealjuures peab kohus omal algatusel kontrollima, kas maksekäsu avaldus on õiguslikult veenev ning eelkõige poleks vastuolus avalike huvidega (vt ZPO § 244 lg 2 p 4). Sisuliselt on kohtu kontrollimise standard sarnane tagaseljaotsusel tehtava kontrolliga.⁴⁰ Samuti tuleb ZPO § 245 järgi anda avaldusest nähtuvate puuduste (sh nt valesti arvatud intress) kõrvaldamiseks avaldajale võimalus ning vastasel juhul kohus avaldust menetlusse ei võta. Praktikas on maksekäsu kiirmenetlusel suur tähtsus.⁴¹ Piirkonnakohtu maksekäsu kiirmenetluses (st juhul kui nõue on kuni 15 000 eurot) ei ole kostjal vastuväite esitamiseks või tagasi võtmiseks vaja advokaadist esindajat (ZPO § 448).

Eraldi on reguleeritud kiirmenetlus vekslit tulenevatele nõuetele (ZPO § 555–559). Nõude ja kehtiva vekslit esitamisel väljastab kohus vekslimaksekäsu (*Wechselzahlungsauftrag*) (ZPO § 555), millele on kostjal võimalik vastuväide esitada 14 päeva jooksul. Kohus teeb lahendi kostjat ära kuulamata ja istungita (ZPO § 556 lg 1). Vekslimaksekäsu väljastamisel ei ole tavaline maksekäsu kiirmenetlus kohaldatav (ZPO § 244 lg 1).

Kui kostja kummaski menetluses vastuväite esitab, siis lahendatakse asi üldmenetluses (ZPO § 248, 249 lg 2; § 555ff). Sellisel juhul kohaldub ka tavaline edasikaebamise kord (vt allpool

⁴⁰ Vt nt Landesgericht Eisenstadt 12.10.2005, 13 R 230/05d.

⁴¹ P. G. Mayr. Das europäische Mahnverfahren und Österreich. – JuBI 2008/130, No 8, s 505.

p 1.4.4). Kui kostja vastuväidet ei esita, siis maksekäsu peale edasi kaevata ei saa.

1.4.3. Erineva raskusastmega menetlused

Nn lihtsamate ja keerukamate asjade eristamiseks kasutatakse nii vaidluse väärtust, kui ka vaidluse valdkonda. Tinglikult võib lihtsamateks asjadeks pidada piirkonakohtus lahendatavaid tsiviilasju kuni väärtusega 15 000 eurot ning sõltumata väärtusest teatud tüüpi vaidlused, nagu elatise- ja üürivaidlused (täpsemalt vt JN § 49). Piirkonakohtu otsuste peale saab kaevata regionaalkohtusse, kuid regionaalkohtu otsuse peale saab kaebuse esitada vaid ülemkohtule. St kui vaidlust alustatakse piirkonakohtus, siis vaidlus ei jõua kõrgemasse regionaalkohtusse. Lisaks võimaldab ZPO piirkonakohtus kohaldada ka menetluslikult lihtsustatud reegleid (vt ZPO § 431jj). Regionaalkohtud lahendavad esimese astmena vaidlusi, mis ei kuulu piirkonakohtute pädevusse, st vaidlusi, mille väärtus ületab 15 000 eurot ning teatud tüüpi vaidlused, nagu töövaidlused.

Rahaliste nõuete kontekstis loetakse nn väiksemateks asjadeks nõuded väärtuses kuni 75 000 eurot, mis lahendatakse kohustuslikult maksekäsu kiirmenetluses (vt ZPO § 244).

1.4.4. Edasikaebamine

a) Apellatsioonkaebuse esitamise õigus on piiratud juhul, kui rahaline nõue või nõude väärtus ei ületa 2700 eurot (ZPO § 501). Sellisel juhul on võimalik esimese astme kohtu otsust vaidlustada vaid juhul, kui esineb esimese astme kohtu otsuse tühisuse alus (ZPO § 477) ning selle tõttu on asi õiguslikult ebaõigesti lahendatud (ZPO § 501 lg 1). Otsuse tühisuse alused on tõsised menetluslikud rikkumised, nt kohtunik on kohtuotsuse tegemisel osalenud ebaseaduslikult, kohtukoosseis on ebaseaduslik, kohtul puudus pädevus, pool on ebaseaduslikult jäetud kohtumenetlusest kõrvale, kohtuotsuse põhjendused on niivõrd puudulikud või vastuolulised, et neile ei ole võimalik hinnangut anda jms. Eelnimetatu ei kehti siiski ZPO § 502 lg-tes 4 ja 5 nimetatud vaidluste korral (ZPO § 501 lg 2; ASGG § 44 lg 1):

- 1) ülalpidamisasjad (ZPO § 502 lg 4);
- 2) abielu lahutamise, tühistamise või tühisuse tuvastamise ning muud abikaasade vastastikused nõuded (ZPO § 502 lg 5 p 1, JN § 49 lg 2 p-d 2a, 2b);
- 3) kinnisasjade üürilepingu lõpetamisest, tühistamisest ja lepingu olemasolu tuvastamise nõuded (ZPO § 502 lg 5 p 2, JN § 49 lg 2 p 5);
- 4) tarbijakaitseorganisatsiooni esitatud nõue ebamõistlikult kahjustavate tüüpitingimuste kasutamise lõpetamiseks (ZPO § 502 lg 5 p 3, *Konsumentenschutzgesetz* § 29);

5) töö- ja sotsiaalhooldusõiguse vaidlused (ZPO § 502 lg 5 p 4).

Seega elatise- ja töövaidlustes on kaebeõigus apellatsioonikohtusse tagatud sõltumata vaidluse hinnast. Menetlusliku eeldusena tuleb edasikaebamiseks esiteks teatada apellatsioonkaebuse esitamise soovist (ZPO § 465).

Rohkem on aga piiratud apellatsioonikohtu otsuse peale kaebuse esitamist ülemkohtule. Piirangud tuginevad nii kaebuse väärtusele kui ka sisule. Peamine eeldus ülemkohtule kaebuse ehk revisjoni (*revision*) esitamiseks on, et otsus sõltub materiaals- või menetlusõigusliku küsimuse lahendusest, mis omab olulist tähendust õiguse ühtlustamise, õiguskindluse või õiguse edasiarendamise tõttu, nt kui apellatsioonikohus kaldub kõrvale ülemkohtu praktikast, ülemkohtu praktika puudub või on ebajärjekindel (ZPO § 502 lg 1). See eeldus kohaldub alati, sõltumata kaebuse väärtusest. Lisaks on seatud piirangud tulenevalt kaebuse väärtusest. Nimelt ei ole revisjon lubatav, kui:

1) apellatsioonikohtus ei ületanud rahaline nõue või vaidluse rahaline väärtus 5000 eurot (lg 2);

2) apellatsioonikohtus ei ületanud rahaline nõue või vaidluse rahaline väärtus 30 000 eurot ja apellatsioonikohtu hinnangul ei esine ZPO § 502 lg-s 1 sätestatud aluseid, st otsus ei sõltu kohtupraktika jaoks olulise õigusliku küsimuse lahendamisest (lg 3).

Ülemkohtusse kaebamisel kehtivad samuti ZPO § 502 lg-tes 4 ja 5 sätestatud erandid. Seetõttu puudub ülalpidamisasjas kaebeõigus, kui vaidluse väärtus ei ületa 30 000 eurot ning apellatsioonikohus ei määranud otsuses, et kaebus on lubatav (ZPO § 502 lg 4). ZPO § 502 lg-s 5 nimetatud vaidluste korral ei piira kaebeõigust küll kaebuse väärtus, kuid siiski tuleb näidata, et lahend on vajalik olulise õigusliku küsimuse lahendamiseks.

Austria tsiviilkohtumenetluses eristatakse korralist ja erakorralist revisjoni. Kui apellatsioonikohus on oma otsuses määranud, et ülemkohtusse on kaebeõigus (st ülalnimetatud tingimused on täidetud), siis on tegemist korralise revisjoniga. Ülemkohus ei ole siiski apellatsioonikohtu hinnanguga seotud (ZPO § 508a). Ülemkohus võib leida, et kohtupraktika jaoks oluline küsimus puudub ja kaebust seetõttu mitte menetleda. Samas, kui pool tugineb ZPO § 502 lg-s 5 sätestatud alustele või vaidluse väärtus ületab 30 000 eurot, võib ülemkohus vaatamata apellatsioonikohtu hinnangule asuda siiski seisukohale, et kaebeõigus on olemas. See tähendab, et ülemkohus asub erinevalt apellatsioonikohtust seisukohale, et esineb oluline lahendamist vajav õiguslik küsimus. Sellisel juhul on tegemist erakorralise revisjoniga (ZPO § 505 lg 4).

Kui vaidluse väärtus on üle 5000 euro (v.a ülalpidamisasjades ZPO § 502 lg 4), kuid ei ületa 30 000 eurot, siis on kaebajal võimalik vaidlustada apellatsioonikohtu hinnang kaebeõiguse olemasolu kohta apellatsioonikohtus. Apellatsioonikohus arvutab esimesena oma otsuses

vaidluse väärtuse ja määrab kaebeõiguse olemasolu (ZPO § 500 lg-d 1 ja 2). Apellatsioonikohtu hinnangu võivad pooled vaidlustada, esitades apellatsioonikohtule taotluse, milles on põhjendatud ZPO § 502 lg-st 1 sätestatud aluste olemasolu (ZPO § 500 lg 4 ja § 508 lg 1). Samas ei saa pooled vaidlustada apellatsioonikohtu hinnangut kaebuse väärtusele (ZPO § 500 lg 4).⁴² Kui taotlus rahuldatakse, siis jätkub revisjonimenetlus seaduses ettenähtud korras (ZPO § 508 lg 3). Kui apellatsioonikohus aga taotlust ei rahulda, siis on tegemist lõplikku otsusega, st apellatsioonikohtu määruse peale kaevata ei saa (ZPO § 508 lg 4).

b) Esimese astme kohtu menetlusliku määruse peale saab esitada määruskaebuse apellatsioonikohtule (*Rekurs*; ZPO § 514) ning selle lahendamisel tehtud apellatsioonikohtu määruse peale omakorda määruskaebuse ülemkohtule (*Revisionsrekurs*). Üldiselt kehtivad määruskaebuse esitamisel samad tingimused nagu apellatsioon- ja kassatsioonkaebuse esitamisel.

Määruskaebuse apellatsioonikohtule esitamise õigus on piiratud, kui vaidluse väärtus ei ületa 2700 eurot. Sellisel juhul võib vaidlustada vaid ZPO § 517 lg-s 1 nimetatud esimese astme kohtu määruseid. Enamik eelviidatud sättes nimetatud määrustest on menetlust lõpetavad määrused, nt asja menetlemisest või menetluse jätkamisest keeldumise määrused (p 1), menetluse taastamisest keeldumine (p 4), lisaks aga ka menetluskulude katteks tagatise nõudmise määrus (p 2). Eelnimetatud piirangud ei kehti siiski nt töövaidluste korral (ASGG § 44 lg 1) ja tarbijakaitseorganisatsiooni ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamise nõude korral (ZPO § 517 lg 2).

Määruskaebuse lahendamise määruse peale saab esitada määruse vaid ZPO §-s 528 sätestatud alustel. Seega on sarnaselt apellatsioonile määruskaebus lubamatu, kui vaidluse väärtus ei ületa 5000 eurot (v.a elatise vaidlused) ning kui vaidluse väärtus ei ületa 30 000 eurot, siis sõltub kaebeõigus apellatsioonikohtu hinnangust, kas lahendamist vajab mõni õiguspraktika ühtlustamiseks oluline küsimus (ZPO § 526, 528 lg 1; vrdl ZPO § 502 lg 1). Kui vaidluse väärtus ületab 30 000 eurot, siis võib pool esitada erakorralise määruse vastavalt erakorralise revisjoni regulatsioonile (vt ZPO § 528 lg 3). Seega sõltub määruskaebuskaebuse lubatavus üldiselt põhiasja väärtusest, põhivaidluse valdkonnast ja kas lahendamist vajab mõni praktika jaoks oluline õiguslik küsimus. Kui täidetud on põhiasjas revisjoni esitamise nõuded, siis on reeglina võimalik ka määruskaebus esitada. Lisaks on määruskaebused ülemkohtule lubamatud nt menetluskulude ja menetlusabi küsimustes ning valduse rikkumise lõpetamise vaidlustes (ZPO § 528 lg 2 p-d 3, 4 ja 6).

⁴² Kuigi see on vaieldav nii õiguskirjanduses kui ka kohtupraktikas. Nimelt leitakse, et ülemkohus ei ole ka ilmselgelt valesti määratud kaebuse väärtusega seotud. Vt A. Zechner, ZPO § 502. – H. W. Fasching, A. Konecny (Hrsg.) Zivilprozessgesetze. MANZ'sche Wien 2005, Rn. 155; Oberste Gerichtshof 30.03.2004, 4 Ob 61/04f; Oberste Gerichtshof, 19.05.2015, 5Ob102/15h.

1.4.5. Regulatsiooni vastavus konstitutsioonile

Austria konstitutsioonis ei ole sätestatud üldist edasikaebeõigust või õigust asja lahendamisele mitmes kohtuastmes. Vähemalt kaebeõiguse regulatsioon ei ole kaasa toonud kaasuseid Austria konstitutsioonikohtus. Ka õiguskirjanduses peetakse kaebeõiguse korda kooskõlas olevaks nii Austria põhiseaduse kui ka EIÕK-ga.⁴³

⁴³ Zechner 2005, Vnr ZPO § 502, Rn. 25ff.

2. RESSURSI OPTIMAALSEKS KASUTAMISEKS MENETLUSMUDELI KUJUNDAMINE

2.1. Soome

Soome tsiviilkohtumenetluses kehtiva menetlusregulatsiooni saavutamiseks on olulisi muudatusi läbi viidud alates 1993. aastast. Esiteks on oluliselt muudetud tsiviilkohtumenetluse läbiviimise korraldust. Näiteks 1993. aastani puudus üldkohtus kohtumenetluse eelne menetlusetapp, valdavalt kasutati esimeses astmes ka aeganõudvat kirjalikku menetlust. 1993. aasta reformi tulemusel eristati eelistung ja asja sisuline arutamine (põhiistung). Samuti ühtlustati reformiga erinevaid menetlusvorme esimese astme kohtus. Muuhulgas tunnustati kehtetuks enne 1993. aastat eraldi menetlusena reguleeritud kiirmenetlus (*maksamismääräys*).⁴⁴ Reformi eesmärk oli saavutada vahetu ja kontsentreeritud menetlus, lahendada lihtsad asjad võimalikult kiiresti ning vaid keerulised ja mahukad asjad läbiksid kogu protseduuri.⁴⁵ 1997. aastal ühtlustati apellatsioonimenetluse reegleid esimese astme kohtu reeglitega. 2003. aastaks selgus, et muudatused menetlusreeglites osutusid liiga jäikadeks. Eelmenetlus kujunes sama mahukaks (nii kulude kui aja mõttes), kui varem põhimenetlus, nt asjaolude tõendite hilisema esitamise keeld pani pooli veel suuremas mahus eelmenetluses asjaolusid ja tõendeid esitama.⁴⁶ 1998. aastal viidi läbi apellatsioonimenetluse reform, mille eesmärk oli loobuda senisest peamiselt kirjalikust apellatsioonimenetlusest ja viia menetluskord kooskõlla EIÕK nõuetega, eelkõige seoses mõistliku menetlusajaga. See aga tõsi kaasa apellatsioonikohtute töökoormuse suurenemise ja seega ka menetlusaja pikendamise.⁴⁷

Optimaalse kohtumenetluse mudeli arendamisel on Soomes kaebeõiguse regulatsioonil olnud oluline osa. Sellealased reformid on jõustunud aastatel 1998, 2003, 2011 ning 2015. Ettepanek kehtestada ka apellatsioonikohtus loamenetluse staadium esitati 1990ndate aastate keskel selleks, et vähendada apellatsioonikohtute töökoormust ja kasutada ressursse optimaalsemalt.⁴⁸ Esmalt esines ettepaneku osas küll palju kriitikat, mis oli peamiselt seotud Soome kohtumenetluse eripäraga kasutada vandekohtunikke. Nimel kardeti, et kuna

⁴⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksistä sekä eräiksi muiksi alioikeusuudistuksen voimaantulon liittyviksi laeiksi. – HE 79/1993 vp.

⁴⁵ Ülevaade 1993. a reformi käigus tehtud olulisematest muudatustest vt L. Ervo, The reform of civil procedure in Finland. – Civil Justice Quarterly 1995/14(Jan), pp 56–60.

⁴⁶ Ülevaade 2003. a reformi käigus tehtud olulisematest muudatustest L. Ervo, Scandinavian trends in civil pre-trial proceedings. – Civil Justice Quarterly 2007/26(Oct), pp 469–473; L. Ervo, A. Dahlqvist. Delays in Civil Proceedings: Comparative Studies Between Finland and Sweden. – L. Ervo, A. Nyland (eds). The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-annexed Mediation in the Nordic Countries, Springer 2014, p 268.

⁴⁷ HE 105/2009 vp, lk 5.

⁴⁸ Vt 1997. a apellatsioonikohtu menetluse reformi eelnõu seletuskirja Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeuteen ja asian käsittelyä hovioikeudessa koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. – HE 33/1997 vp.

vandekohtunikud võivad ka õigusküsimustes otsustada kutselise kohtuniku asemel, siis kaebeõigus piiramise tulemusel võivad kehtima jääda ebaõiged otsused.⁴⁹ 1998. aastal jõustunud reformiga üritati menetlust efektiivsemaks muuta suuliste istungite arvu vähendamisega. Nimelt ei olnud istungi korraldamine alati kohustuslik, vaid korraldati poolte taotlusel või kohtu algatusel, kui vajalik oli suuliste tõendite uurimine (1. mail 1998 jõustunud OKK §-d 26:14–16). 1998. a muudatuste tulemusel apellatsioonimenetluse kestvus hoopis pikenes.⁵⁰ 2003. aastal jõustunud muudatuse järgi oli küll apellatsioonikohtul õigus teatud tingimustel loobuda täispikast apellatsioonimenetlusest. Menetlust ei jätkatud juhul, kui apellatsioonikohtu koosseis ühehäälselt otsustab, et asjas pole alust kahelda tulemuse õiguses, menetlusreegleid on järgitud ja asja lahendamine ei sõltu suulistest tõenditest ning nende usaldusväärtuses ei ole alust kahelda (1. oktoobril 2013 jõustunud OKK § 26:2).⁵¹ Selle süsteemi puuduseks oli aga see, et asja pikemast menetlusest ei saanud loobuda, kui vaidlustati suulisi tõendeid. Seetõttu tõi muudatus pigem kaasa apellatsioonimenetluste ja apellatsioonikohtu töökoormuse kasvu. Samuti oli apellatsioonikohtute praktika asjade menetlemise osas ebahütlane.⁵²

Loamenetlus kehtivas vormis jõustus alles 2010. aastal, kuid piiratud rakendusala. Menetlusbüroo oli rahaliste nõuete korral vajalik, kui nõude väärtus ei ületanud 10 000 eurot. Juba neli aastat hiljem otsustati loamenetlust kohaldada kõikidele tsiviilasjadele. Loamenetluse laiendamise eesmärk oli ressursside kokkuhoid ning samas õiguse arendamine, andes apellatsioonikohtule võimaluse tegeleda õiguspraktika jaoks olulisemate küsimustega. Senist piiratud loamenetluse süsteemi peeti edukaks. Lisaks oli piiratud loamenetluse puuduseks muuhulgas asjaolu, et loamenetluse rahaline piir (10 000 eurot) osutus raskesti määratletavaks ning kunstlikuks. Kaotati loamenetlusest vabastatud teemad, st edaspidi kehtib loamenetluse ka hooldusõiguse ja elatise vaidlustes, sest laste huvides peeti kõige olulisemaks vaidluse võimalikult kiire lahendamine.⁵³ Samas selgus statistikast, et piiratud loamenetlus ei mõjutanud oluliselt apellatsioonikohtu poolt muudetud esimese astme kohtuotsuste arvu, mis oli jätkuvalt pisut alla 30%.⁵⁴ Ülemkohtus kehtib loamenetlus juba 1979. aastast.

Kokkuvõtlikult on Soome saavutanud kõige optimaalsema tsiviilasjade menetlusmudeli kasutades täielikku loamenetluse süsteemi. Oluline on formuleerida võimalikult selged ja konkreetsed alused kaebuse pikemaks menetlemiseks. Summaliselt määratud loamenetluse rakendusala määr võib kaasa tuua täiendavaid vaidlusi vaidluse väärtuse arvutamise osas.

⁴⁹ Ervo 1995, pp 63–64.

⁵⁰ HE 91/2002 vp, s. 8.

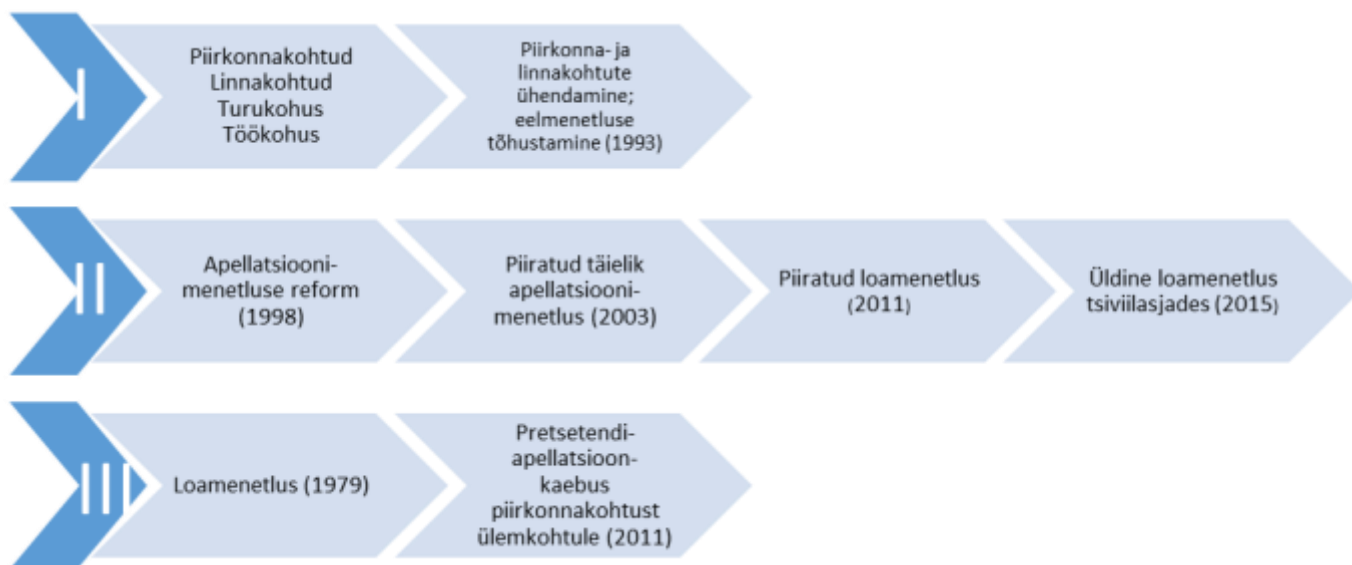
⁵¹ Vt täpsemalt 2003. aastal jõustunud muudatuste kohta HE 91/2002 vp, s. 26–27.

⁵² HE 105/2009 vp, s. 21.

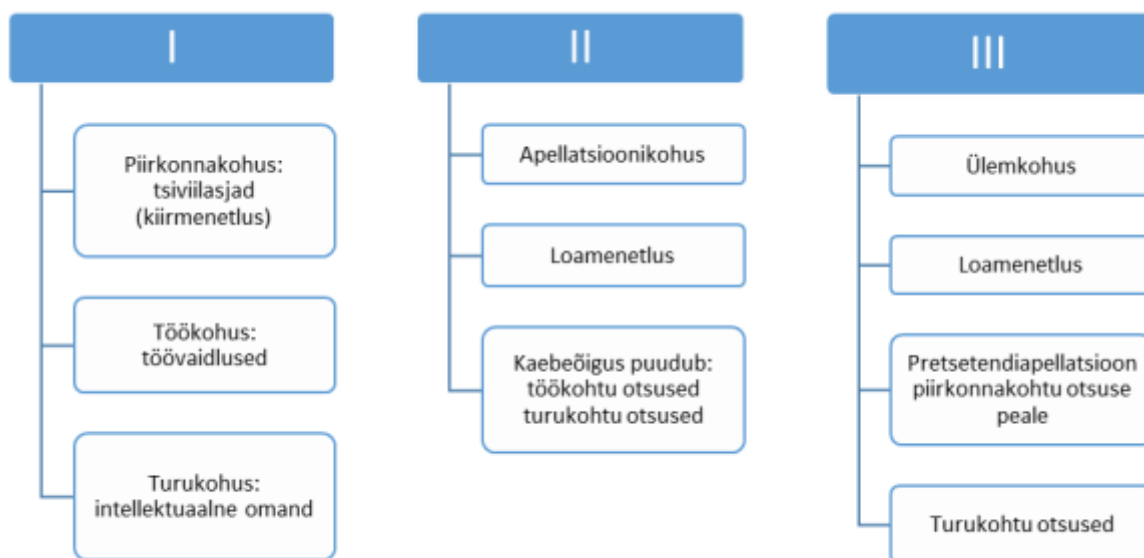
⁵³ HE 246/2014 vp, s. 12–14.

⁵⁴ HE 246/2014 vp, s. 6.

Pigem apellatsioonikohtu töökoormust suurendada võib ka menetlusloa andmise kriteerium, mille kohaselt antakse menetluluba suuliste tõendite vaidlustamisel.

Joonis 3. Soome menetluse mudeli kujunemine

Joonis 4. Soome kehtiv menetluse mudel

2.2. Rootsi

Kohtute töö efektiivsemaks muutmiseks on apellatsioonikohtu töökorralduses tehtud mitmeid muudatusi juba alates 1974. aastast. Alates 1974. aastast kehtestati esimest korda apellatsioonikohtu menetlusloa nõue, kuid vaid nn väikestele nõuetele. Aastatel 1994 – 2008 oli apellatsioonikaebuse menetlemise eelduseks apellatsioonikohtu menetluluba (kuni 1.

novembrini 2008 kehtinud § RB 49:12), kui asja menetleti esimeses astmes ühe kohtuniku poolt nn lihtsustatud menetluses (RB 1:3d järgi, vt p 1.2.3 lit a) või kui vaidluse väärtus ei ületa nn lihtsustatud menetluse piiriks olnud poolt baashinnast. Seaduses sätestatud juhtudel ei olnud menetlusluba siiski vajalik. Sinna kuulusid asjad, kus oli vajalik erandlik kohtukoosseis, nt patendivaidlused, pressi- ja väljendusvabaduse vaidlused ning perekonnaasjad; lahendid, mis mõjutasid muid isikuid, kui vaidluse pooled, lahendid, millega piirkonnakohtus keeldus kohtuniku taandamisest või millega kohus keeldus apellatsioonkaebuse esitamise soovi menetluse võtmisest või menetluse taastamisest. Üldise menetlusloa nõudeni kõikide tsiviilasjade menetlemiseks jõuti aga alles 2008. aastal jõustunud reformi tulemusena.⁵⁵

2008. a reformi eesmärk oli viia menetluse raskuskese esimese astme kohtusse ning sealjuures on oluline tähendus just laialdasel loamenetlusel.⁵⁶ Lisaks oli reformi suureks osaks apellatsioonikohtu menetluse tõhustamine, st vähendada esimese astme kohtus uuritud tõendite uuesti uurimist, uute tõendite esitamist ja uurimist, samuti suulise menetluse osakaalu laiemalt. Siiski esitati reformi osas ka kriitilisi seisukohti. Loamenetluse laiendamise osas nähti kõige suurema ohuna apellatsioonikohtu töö kvaliteedi langust ja õiguskindluse põhimõtte kahjustamist, kui kõik asju enam endise põhjalikkusega ei menetleta.⁵⁷ Esialgu kaasnesid uue süsteemiga ka mitmed kohanemiskasvused. Palju kritiseeriti uut süsteemi just seetõttu, et apellatsioonikohtud andsid liiga vähe menetluslubasid ning praktika oli ebauhtlane.⁵⁸ Hiljem on menetluslubade andmise arv kasvanud ja luba antakse ca 40% apellatsioonkaebustest.⁵⁹ Reformi tulemusel on lõppastmes siiski vähenenud apellatsioonikohtus täispika menetluse läbinud asjade arv. Nt halduskohtutes lühenes loamenetluse kasutamise tulemusena asjade menetlusaeg ja teisalt muutus kohtute töökorraldus paindlikumaks.⁶⁰

Loamenetluse laiendamine tõi kaasa ka vajaduse töötada välja nn eelotsusemenetlus. Apellatsiooniastmes menetlusloa nõude laiendamisega vähenes ülemkohtusse laekuvate asjade arv, st võimalus anda juhiseid õigusepraktika ühtlustamiseks.⁶¹

Menetlusvormide osas on tehtud olulisemaid muudatusi lihtsustatud menetluse regulatsioonis. Kuni 1992. aastani kuulusid piirkonnakohtute pädevusse kiirmenetluses lahendatavad rahalised nõuded ja valduse või omandi rikkumise nõuded. 1992. aastal jõustus aga eraldi

⁵⁵ Ülevaadet reformidest ja nende põhjustest vt Prop. 2004/05:131, s. 169–170, samuti E. Hed. Generellt krav på prövningstillstånd i hovrätt – ett tillräckligt rättssäkert system? – Juridiska Fakulteten vid Lunds universitet 2010, s. 23–27.

⁵⁶ Prop. 2004/05:131, s. 169.

⁵⁷ Hed 2010, s. 26–27.

⁵⁸ Prop. 2015/16:39, lk 22–23; Ervo/Dahlqvist 2014, p 263.

⁵⁹ Brokelind/Gensmann 2016, s. 133.

⁶⁰ Prop. 2004/05:131, s. 169–170.

⁶¹ Regeringens proposition en modernare rättegång II. – Prop. 2015/16:39, s. 57–58.

kiirmenetluse seadus (*Lag om betalningsföreläggande och handräckning*; LBH)⁶², mille kohaselt anti eelnimetatud vaidluste lahendamine täitemenetluse eest vastutavale asutusele.⁶³ Kiirmenetluses võib esitada avalduse täitmaks nõuet, mida võib lahendada kohtuvälise kokkuleppega ja mis esitatakse võlgnevuse tasumiseks (LBH § 2); valduse tagastamiseks või muu täitmisenõude maksmapanekuks (§ 3) või valduse või omandi rikkumise lõpetamiseks (§ 4). Kiirmenetluse avaldus tuleb esitada täitmismenetluse eest vastutavale asutusele. Kui kostja vaidleb kiirmenetluses esitatud avaldusele vastu, siis jätkub vaidlus piirkonnakohtus (vt LBH §-d 33 ja 55).

Kohtusüsteemis on menetluse efektiivsemaks muutmiseks loodud erikohtuid. Nii turu- ja patendi, kui ka maa- ja keskkonnakohtute loomisel oli oluliseks põhjuseks sarnaste spetsiifiliste vaidluste koondamine ühte kohtusse. Seeläbi on eesmärgiks tõsta õigusemõistmise kvaliteeti.⁶⁴ Sealjuures on erikohtutes enamasti välistatud kaebeõigus ülemkohtusse. Töökohtu otsused on alati lõplikud.

Rootsis on asju lahendanud valdavalt kohtukoosseisud, nii üld- kui ka erikohtutes. Samas on siiski liigutud järjest enam väikemate koosseisude või ühe kohtunikuga asjade lahendamise suunas. Enne 1989. aastat lahendas üldreeglina piirkonnakohtus asja kolme- või neljaliikmeline koosseis. Samas kehtestati niivõrd palju erandeid (nt nn lihtsamad asjad, vt ülal p 1.2.3), et reegel kohaldus vaid mõnel protsendil kõikidest tsiviilasjadest.⁶⁵ Seetõttu oli edaspidi kolmeliikmeline koosseis edaspidi nõutav vaid põhiistungil lahendatavates asjades ja ühest kohtunikust piisab juhul, kui tegemist on olemuselt lihtsa asjaga (arvestades asja ulatust ja keerukust). Kuigi ühe kohtuniku kasutamist peetakse ressursside kasutamise mõttes efektiivsemaks, siis on seda võimalust kritiseeritud seetõttu, et see võib kahjustada asjade lahendamise kvaliteeti.⁶⁶

Rootsi tsiviilkohtumenetluse arengust nähtub, et kõige efektiivsem menetlusmudel on saavutatud samuti loamenetluse süsteemi rakendamisel. Rootsi kogemusest selgub, et apellatsioonkaebuse menetlemise standard ei tohiks olla väga kõrge. Oluline on ka apellatsioonikohtute ühtlase praktika kujundamine. Vastasel juhul võib loamenetlusega kaasneda õiguslik ebakindlus. Efektiivsema mudeli kujundamisel on oluline roll olnud ka erikohtutel, kuhu koondatakse spetsiifilised vaidlused ja kus need leiavad lahenduse kiiremalt ning lahendi kvaliteet on kõrgem.

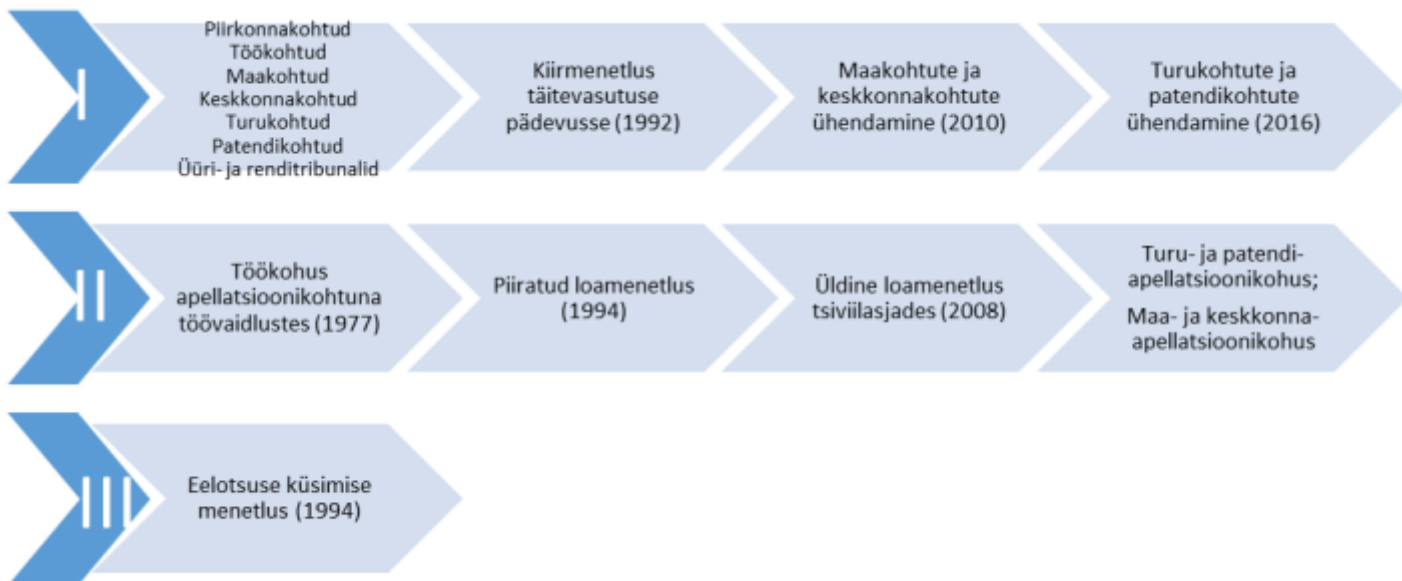
⁶² Lag om betalningsföreläggande och handräckning. – SFS 1990:746; SFS 2014:251.

⁶³ Reformi ning sellest tuleneva tsiviilkohtumenetluse regulatsiooni kohta vt Regeringens proposition om följdlagstiftning med anledning av den nya summariska processen. – Prop. 1990/91:126; Regeringens proposition om ny summarisk process. – Prop. 1989/90:85.

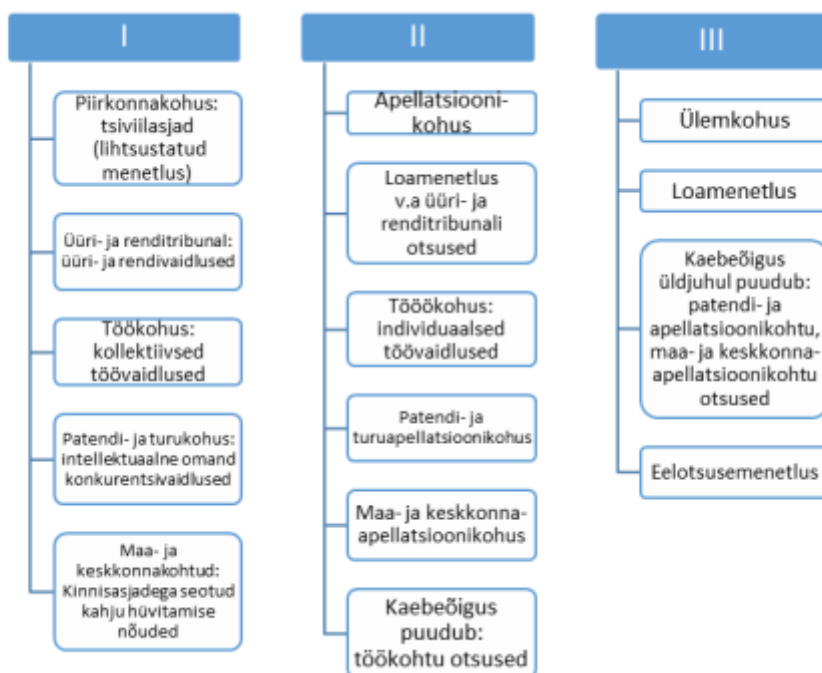
⁶⁴ Prop. 2015/16:57, s. 150.

⁶⁵ Regeringens proposition om ändringar i rättegångsbalken. – Prop. 1988/89:95, s. 61–63.

⁶⁶ Regeringens proposition ökad endomarbehörighet i tvistemål. – Prop. 2015/16:56, s. 11–14.

Joonis 5. Rootsi menetluse mudeli kujunemine

Joonis 6. Rootsi kehtiv menetlus mudel

2.3. Holland

Hollandi tsiviilkohtumenetluse seadustik WBR võeti vastu juba 1838. a ja seega on kehtiva regulatsiooni areng olnud väga pikk. Menetluse efektiivsemaks muutmiseks otsiti kaua tasakaalu kohtu aktiivsuse ning poolte privaatautonomia vahel, samuti üritati muuta menetlust võimalikult paindlikuks. Esimeste muudatuste käigus vähendati nt suulise

menetluse osakaalu, mis ei toonud siiski kaasa olukorra paranemist, vaid pigem vastupidi.⁶⁷ Hiljem oli muudatuste eesmärgiks suurendada kohtu rolli menetluse läbiviimisel.⁶⁸ Väga oluline osa menetluse kontsentreerimisel oli poolte kohustusel esitada kõik oma väited menetluses võimalikult vara. Seetõttu on kostjal kohustus esitada hagivastuses kõik oma vastuväited (WBR art 128 lg 3), mis kehtib ka kiirmenetluses (WBR art 254 lg 4). Muudatustele vaatamata heideti ka 20. sajandil kohtumenetluse korraldusele ette liigset formalismi, menetluste pikkust ja kulukust.⁶⁹

Suurim tsiviilkohtumenetluse reform viidi läbi 2002. aastal, mille peamine eesmärk oli esimese astme kohtu menetluse lihtsustamine, kiirendamine ja efektiivsemaks muutmine. Reformi käigus ühtlustati muuhulgas all-piirkonnakohtu ning piirkonnakohtu menetlusreeglid. Reformi tulemusena saab lihtsamad asjad lahendada suhteliselt kiiresti (vt WBR art-d 97–98) ja raskemate asjade puhul on kohtul võimalus ise menetlust kujundada, nt kasutada pikemat suulist menetlust. Ühtlustati ka lahendite vaidlustamise tähtaegu ning hagi ja hagita menetluse reegleid. Menetluse efektiivsemaks muutmiseks piirati kirjalike seisukohtade esitamise arvu (WBR art-d 131–132). Hageja peab juba hagiavalduses käsitlema eeldatavaid kostja vastuväiteid. Piirati hagi tagamise määruste vaidlustamisõigust. Samuti peeti vajalikuks kohtu suuremat aktiivsust menetluses, eelkõige suulises menetluses asja pooltega arutamist.⁷⁰

Kuigi nn väikeste nõuete erimenetluse üle on arutatud, siis seni ei ole seda siiski vajalikuks peetud.⁷¹ Samas on siiski leitud, et see võiks olla vajalik. Näiteks tarbijakaitseühendused ei pea piisavaks võimalust lahendada asi all-piirkonnakohtus kirjalikult.⁷²

Hollandi kohtusüsteemi mudel on säilinud suhteliselt muutumatuna. Ainsa olulisema muudatusena liideti all-piirkonnakohtud piirkonnakohtutega 1999. aastal ja edaspidi oli vaid üks esimese astme kohus. All-piirkonnakohtute kohtunikud olid pikalt ühendamise vastu. Vastuseisu põhjuseks oli eelkõige asjaolu, et rohkete asjade lahendamiseks olid kohtunikud harjunud kasutama pigem pragmaatilisi kui teoreetilistelt põhjendatud menetlusreegleid.⁷³ Pidevalt on suurendatud all-piirkonnakohtud lahendatavate vaidluste väärtust.⁷⁴ Samuti on

⁶⁷ Jongbloed 2005, pp 70–71.

⁶⁸ C.H. van Rhee, Dutch Civil Procedural Law in an International Context. – M. Deguchi, M. Storme (ed). The reception and transmission of civil procedural law in the global society. Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law. Antwerpen/Apeldoorn 2008, p 196.

⁶⁹ Jongbloed 2005, pp 72–75.

⁷⁰ Vt pikemalt ülevaadet muudatustest Rhee 2008, pp 190–200; Jongbloed 2005, pp 83–89. WBR-i muutmise seaduse eelnõu seletuskiri Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg. – Kamerstuk nr 26855.

⁷¹ W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, I.N. Tzankova Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht. Den Haag 2006, p 106–107. (edaspidi 2006 report)

⁷² 2006 report, p 106.

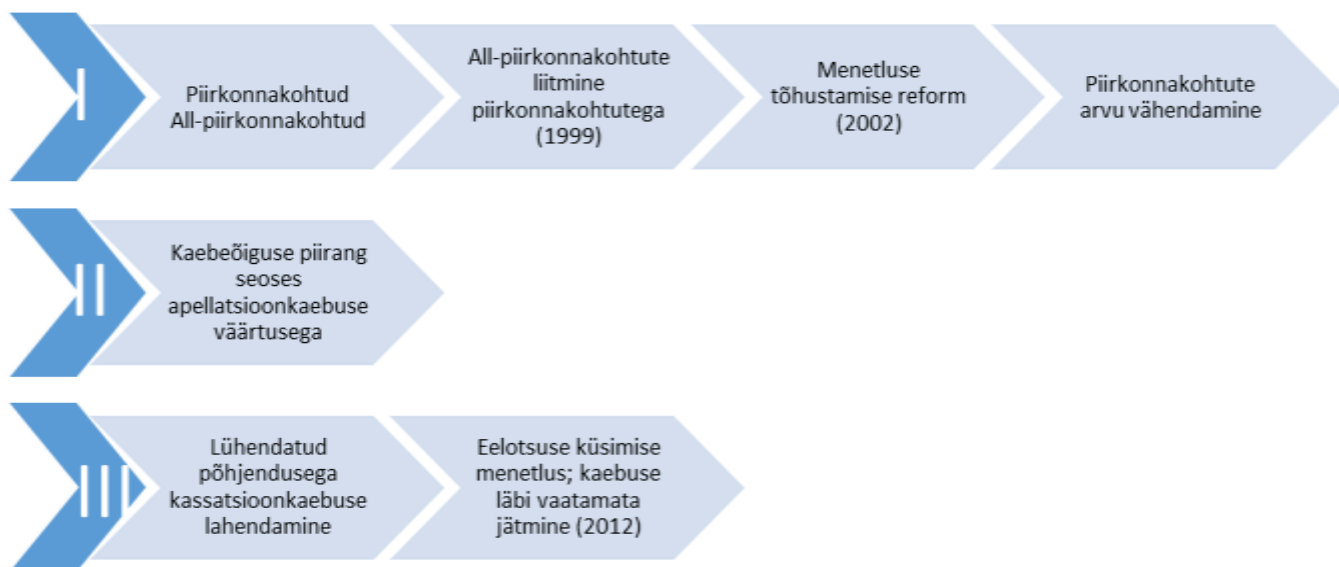
⁷³ Philip M. Langbroek. Organization Development of the Dutch Judiciary, between Accountability and Judicial Independence. – International Journal of Court Administration April 2010, p 6.

⁷⁴ Jongbloed 2005, p 80.

pidevalt vähendatud kohtute arvu.

Apellatsioonkaebuse esitamise piirang on sisuliselt muutumatuna kehtinud juba kümneid aastaid. Küll aga on tehtud muudatusi ülemkohtu töö optimeerimiseks. Näiteks on ülemkohtul alates 1. juulist 2012 võimalik ka teatud tingimustel jätta asi läbi vaatamata kassatsioonimenetluse alguses (WRO art 80a, vt ülal p 1.3.4 lit a). Muudatuse eesmärk oli just ülemkohtu asjade hulka vähendada ja võimaldada tähtsamatele vaidlustele keskendumist.⁷⁵ Olulist töökormuse langust muudatus kohe siiski kaasa ei toonud. 2013. aastal jäeti 607 kaebusest läbi vaatamata vaid 73. Samas on kaebuste esitamise arv siiski kahanenud, mille põhjuseks võib olla ka kaebemenetluse kulukus.⁷⁶ 2015. aastal jäeti läbi vaatamata 503 kaebusest 36 ning lühendatud põhjendustega lahendati 144 kaebust.⁷⁷ Ülemkohtult küsiti 2015. aastal eelotsust 13. korral.⁷⁸

Hollandi tsiviilkohtumenetluses on efektiivse ja optimaalse menetlusmudeli arendamisel kaebeõiguse süsteem saanud suhteliselt vähe tähelepanu. Kaebust väikese arvu põhjuseks on peetud kaebemenetluse kulukust. Teiseks põhjuseks võib aga olla ka hästi toimiv esimese astme menetlus. Oluline tähendus on ka kiirendatud menetluse kasutamise võimalusel, millest tulenevad vaidlused tihti hiljem hagimenetlusse ei jõuagi. Kaebuste arv on suhteliselt väike ja kõrgemate astmete kohtute töökoormus ei ole seetõttu väga problemaatiline. Samas selgub, et viimastel aastatel on tõusnud siiski ülemkohtu töökoormus, mille suhtes ette nähtud võimalusi (kaebuse läbivaatamata jätmine ja lühendatud põhjendused) väga tihti ei rakendata.

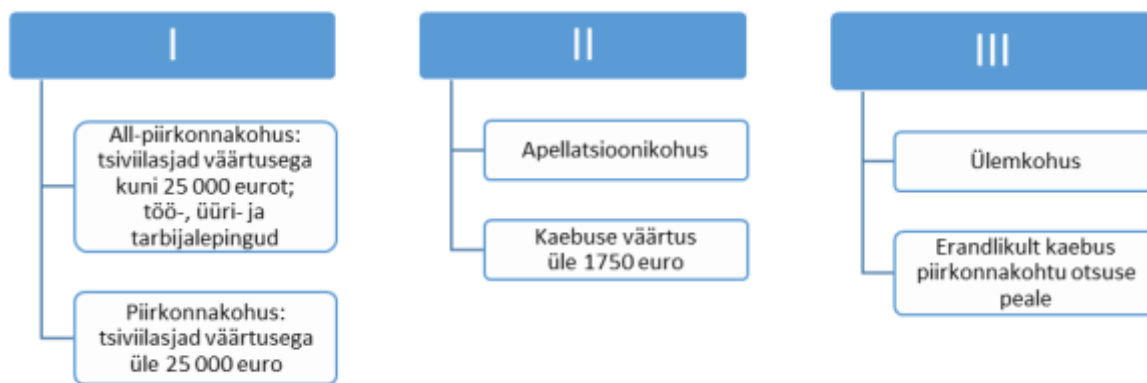
Joonis 7. Hollandi menetlusmudeli kujunemine

⁷⁵ E. Mak, Case Selection in the Supreme Court of the Netherlands - Inspired by Common Law Supreme Courts? – European Journal of Current Legal Issues, 2015/21, p 3.

⁷⁶ Mak 2015, pp 5–6.

⁷⁷ Hoge Raad der Nederlanden. Verslag over 2015, p 10. Arvutivõrgus: www.rechtspraak.nl (08.09.2016)

⁷⁸ Samas, p 4.

Joonis 8. Hollandi kehtiv menetlusmudel

2.4. Austria

Austria kohtusüsteemi arengut iseloomustab eelkõige kohtusüsteemi koondamine ja menetlusreeglite ühtlustamine. Näiteks olid varem kohtusüsteemi osaks nii töö- kui ka kaubanduskohtud. 1980ndate lõpus võeti aga suund tuua nii töö- kui ka kaubandusvaidlused üldkohtute pädevusse. Lisaks on ka üldkohtute arvu pidevalt vähendatud. Viimati vähendati näiteks 2012. aastal piirkonnakohtute arvu 141-lt 116-ni. Teisalt on spetsiifilistes valdkondades üritatud ekspertiisi koondada, kas erikohtu või -menetluskorra loomisega. Mõneti eraldi menetluskorda kohaldatakse töövaidlustele, kusjuures Viinis tegutseb ka eraldi töö- ja sotsiaalkohus. Töövaidluste koondamist peeti oluliseks just seetõttu, et vaidlustel on oluline tähendus üksikisikutele.⁷⁹ Kohtukorralduslikult on eraldatud ka kaubandusvaidluste lahendamine (Viinis erikohtusse, kuid teistes regionaalkohtutes eraldi koosseisu).

Menetluse kiiremaks ja efektiivsemaks muutmise ning kohtute töökoormuse vähendamise kontekstis alustati olulisemaid reforme 1983. aastast. Nii lihtsustatud menetluste kui ka kaebeõiguse piirangute reguleerimiseks kasutati ZPO jõustumisest kuni 1983. aastani väikeste ehk nn bagatellnõuete mõistet. Kaua oli bagatellnõude määr seotud keskmise sissetulekuga.⁸⁰ Bagatellnõuete lahendamisel oli piirkonnakohtul õigus kasutada lihtsustatud menetlust.⁸¹ Hiljem aga otsustati esimese astme kohtutes menetlusreeglite ühtlustamise kasuks. 2002.

⁷⁹ Regierungsvorlage Bundesgesetz über die Sozialgerichtsbarkeit (Sozialgerichtsgesetz - SGerG) – NR GP XVI RV 7.

⁸⁰ Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem Vorschriften über das zivilgerichtliche Verfahren geändert werden (Zivilverfahrens-Novelle 1981) – NR GP XV 669, ss 57–58.

⁸¹ Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem die Zivilprozeßordnung und das Arbeitsgerichtsgesetz geändert werden (Änderung der Zivilprozeßordnung und des Arbeitsgerichtsgesetzes 1971) – NR GP XII 420, s 3.

aastal kehtestati üldine kohustuslik maksekäsu kiirmenetlus esimeses kohtuastmes.⁸² Maksekäsu- ja vekslimaksekäsu kiirmenetluste kõrval oli lihtsustatud menetlusena kuni 31.03.2009 kehtinud redaktsioonis ZPO §-s 550-554 reguleeritud ka nn lühimenetlus (*mandatsverfahren*). Siis aga tunnistati regulatsioon vähese praktilise kasutuse tõttu kehtetuks. Seda menetlust eristas tavalisest maksekäsu kiirmenetlusest (ZPO § 244jj) tõendite esitamise kohustus, kusjuures lubatavate tõendite ring oli piiratud.

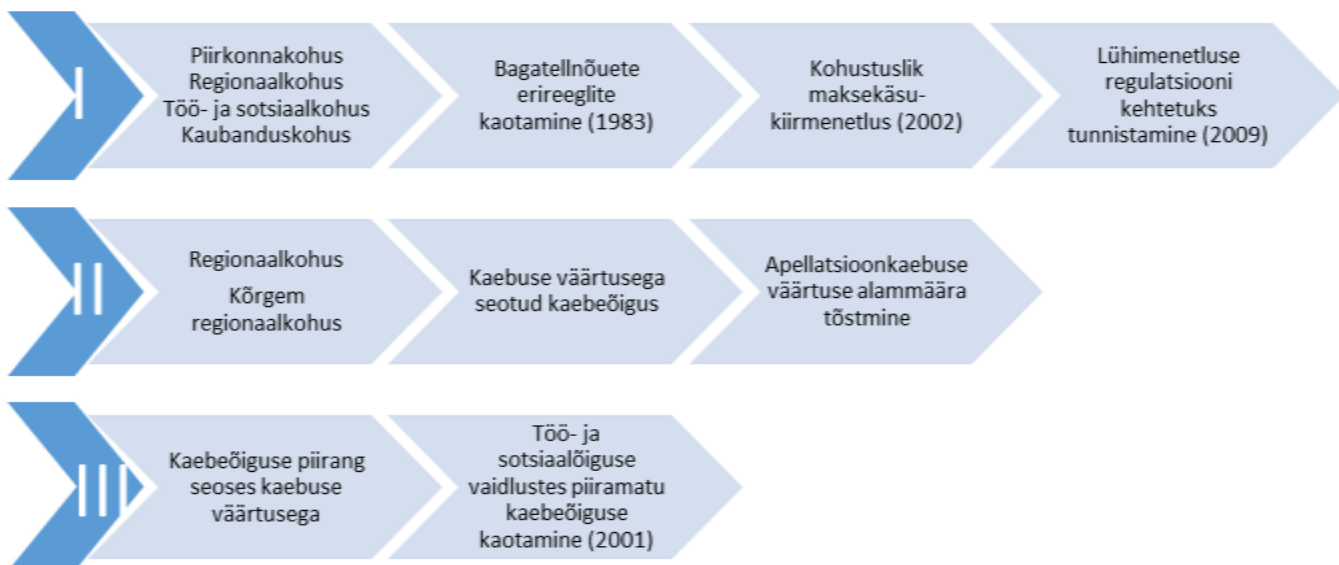
Kuni 1983. aastani oli apellatsioonkaebuse esitamise õigus seotud samuti bagatellnõude väärtusega. Sellises olukorras oli aga esimese astme kohtuotsuse vaidlustamine kõrge piirmäära tõttu praktiliselt võimatu. Seetõttu kehtestati 1983. aastal kaebuse esitamiseks madalam vaidluse väärtuse määr.⁸³ Üldiselt on nii apellatsiooni- kui ka ülemkohtusse kaebamise mudel püsinud muutumatuna. Tõstetud on vaid lubatava kaebuse väärtuse alammäärasid, nii apellatsioon- kui ka revisjonikaebusele. Näiteks enne 2009. aastat oli apellatsioonkaebuse väärtuse alammäär 2000 eurot ning korralise revisjoni väärtuse ülemmäär 20 000 eurot. Piirmäärade sätestamisel arvestatakse üldist raha väärtust, aga samuti kohtutes lahendatavate vaidluste väärtust (nt kui suur osa vaidlustest ületab kehtiva määra) ning et muudatus ka kohtute töökoormust optimeeriks.⁸⁴ Vähendatud on ka erandeid kaebeõiguse osas. Kuni 2001. aastani kehtis töö- ja sotsiaalkohtus lahendatud asjadele eriregulatsioon kaebeõiguse osas, mis tagas täieliku kaebeõiguse kolmandasse astmesse.⁸⁵ Nüüd kehtib töö- ja sotsiaalvaidlustele lihtsustatud kord, mille kohaselt ei sõltu kaebeõigus küll vaidluse väärtusest, kuid kaebust menetletakse vaid juhul, kui vaidluse lahendus sõltub mõnest õiguspraktika jaoks olulisest küsimusest.

⁸² Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem das Einführungsgesetz zur Zivilprozessordnung, die Zivilprozessordnung, das Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz, das Gerichtsorganisationsgesetz, die Rechtsanwaltsordnung, die Notariatsordnung, das Grundbuchgesetz, das Grundbuchumsstellungsgesetz und das Kraftfahrzeug-Haftpflichtversicherungsgesetz 1994 geändert werden (Zivilverfahrens-Novelle 2002) – NR GP XXI 962, ss 18–19.

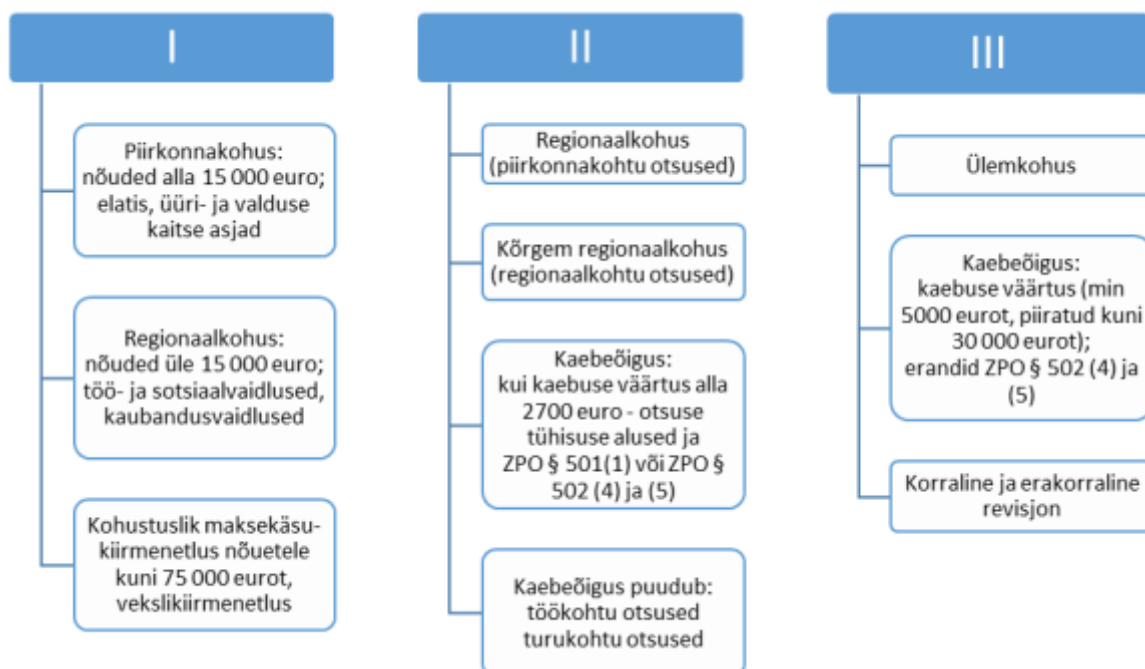
⁸³ Zivilverfahrens-Novelle 1981, ss 57–58.

⁸⁴ Vt Regierungsvorlage. Budgetbegleitgesetz 2009 – NR GP XXIV 113, ss 33–34; Änderung der Zivilprozessordnung und des Arbeitsgerichtsgesetzes 1971, ss 3–4.

⁸⁵ Zivilverfahrens-Novelle 2002, s 45.

Joonis 9. Austria menetluse mudeli kujunemine

Joonis 10. Austria kehtiv menetluse mudel

KOKKUVÕTE

a) Kõikides analüüsitud riikides on tsiviilasjade lahendamiseks kolmeastmeline kohtusüsteem, mis koosneb esimese astme kohtu(te)st, apellatsioonikohtu(te)st ja ülemkohtust. Spetsiifiliste valdkondade vaidluste jaoks on moodustatud erikohtud või lahendatakse neid üldkohtute koosseisu kuuluvates spetsialiseerunud kohtumajades või koosseisudes. Sellisteks valdkondadeks on eelkõige:

- tööõigus (Soomes töökohus, Rootsis töökohus, Hollandi all-piirkonnakohus; Austrias töö- ja sotsiaalkohus);
- intellektuaalne omand (Soomes turukohus, Rootsis patendi- ja turukohus ning patendi- ja turuapellatsioonikohus);
- ühinguõigus (Rootsis patendi- ja turukohus, Hollandis teise astme kohtus; Austria kaubanduskohus);
- keskkonna kahjustamisega seotud nõuded (Rootsi maa- ja keskkonnakohus ning maa- ja keskkonnapellatsioonikohus);
- üüri- ja rendivaidlused (Rootsi üüri- ja renditribunalid; Hollandi all-piirkonnakohus; Austrias piirkonnakohus).

Peamiseks konkreetse valdkonna vaidluste koondamise põhjuseks on olnud pädevuse koondamise vajadus, eelkõige intellektuaalse omandi, ühinguõiguslike ja keskkonna kahjustamisega seotud nõuete korral. Eelnimetatud muudatused on olnud suhteliselt püsivad ning pigem on liigutud veelgi spetsiifiliste vaidluste kontsentreerimise suunas. Töö- ja üüri vaidluste puhul võib oluliseks pidada vaidluste suurt arvu ning nende suurt tähendust üksikisikutele, mistõttu on riik otsustanud täiendavalt panustada vaidluste kiiremasse ja efektiivsemasse lahendamisesse.

Esimeses kohtuastmes lahendab reeglina asja üks kohtunik. Siiski on kõikides analüüsitud õiguskordades ette nähtud võimalus lahendada esimeses astme kohtus asi ka (enamasti kolmeliikmelise) kohtukoosseisu poolt. Kolleegiumit peetakse oluliseks keerulisemate asjade lahendamisel, et tagada õigusemõistmise kvaliteeti. Kolleegiumite tähendust järjest vähendatakse, eelkõige just ressursside optimaalse kasutamise tõttu ning kolleegiumite laialdane kasutamine ei ole osutunud vajalikuks ja põhjendatuks. Näiteks Soome on kolmeliikmelise koosseisu poolt asja lahendamine küll seaduse järgi üldreegel, kui praktikas lahendatakse asi enamasti siiski ühe kohtuniku poolt.

b) Võrreldud õiguskordades on lihtsustatud menetlusi reguleeritud võrdlemisi vähe. Näiteks Rootsis kehtivas õiguses eraldi lihtsustatud menetluse regulatsioon puudub ning varem

kehtinud kiirmenetluse kord tunnistati kehtetuks ja anti täitevasutuste pädevusse. Isegi, kui lihtsustatud menetlust on reguleeritud, siis tavaliselt eraldi sellealaseid menetlusnorme vähe. Pigem on kohtule antud üldiselt rohkem kaalutusõigust menetluse korraldamisel. Enam rõhku on pandud nn lihtsamate ja keerulisemate asjade eristamisele. Seetõttu võib lihtsustatud menetluse rakendusala võrdsustada lihtsamatele asjadele kohaldatava menetluskorraga. Lihtsustatud menetlust on võimalik kasutada eelkõige rahaliste nõuete korral (Austria, Soome), samuti valduse rikkumise lõpetamise nõuete korral (Soomes).

Lihtsustatud menetluste osas kõige tähelepanuväärsem on Hollandi nn kiirendatud menetluse instituut (p 1.3.2). Sisuliselt võiks Hollandi kiirendatud menetlust võrrelda Eesti tsiviilkohtumenetluses hagi tagamisega, sest menetluse eesmärk on reageerida poole edasilükkamatule ja erakorralisele õiguskaitse vajadusele. Erinevalt hagi tagamisest ei ole kiirmenetluse eelduseks aga põhiasja pooleliolev või vähemalt alustatud menetlus. Tegemist on iseseisva menetlusega, millele küll eeldatakse põhimenetluse järgnemist, kuid kus tehtud lahend jääbki tihti ainsaks lahendiks. Avalduse lahendab üks kohtunik (kohtu president) päevade või paari nädala jooksul, suhteliselt vaba menetluskorra järgi. Tegemist on väga paindliku menetlusvormiga.

Lisaks tasub välja tuua, et kui tavaliselt on lihtsustatud menetluse kasutamine kohtu ja/või poolte võimalus, siis Austrias on maksekäsu kiirmenetlus esimese astme kohtutes kohustuslik. Sealjuures on Austria ainus, kus on seatud lihtsustatud menetluses rahalise nõude väärtusele ülempiir, milleks on 75 000 eurot. Maksekäsu kiirmenetlus on Austrias kasutusel olnud juba aastakümneid ning sisuliselt on sealjuures muudetud vaid nõude väärtust, mitte menetlusvormi iseenesest. Kiirmenetluse kohustuslikkus tagab, et kõik nõuded, mille üle vaidlust ei ole, lahendatakse kiiresti ja efektiivselt. Tuleb siiski tähele panna, et Austrias tuleb kohtul maksekäsu kiirmenetluse avaldust, eelkõige selle õiguslikku veenvust kontrollida sisuliselt samal määral nagu tagaseljaotsust. See tähendab, et kohtu kohustused maksekäsu kiirmenetluses on laiemad kui Eesti kehtiva õiguse järgi. Lisaks ei saaks Eesti kontekstis kindlasti vaidluste väärtuse ülempiir olla nii kõrge nagu Austrias.

Lihtsustatud menetluse kasutamine ei too üldjuhul kaasa erisusi edasikaebemenetluses. Esineb vaid mõningaid täiendavaid reegleid, nagu edasikaebamise soovist teatamine (kui see ei ole juba üldine eeldus) ning lühendatud kaebetähtaeg. Kaudselt mõjutab lihtsustatud menetluses tehtud lahendi peale kaebamist siiski asjaolu, et menetluses on väiksema väärtusega nõuded, mis ei ületa apellatsioonkaebuse esitamiseks vajalikku minimaalset väärtust.

c) Nn väikemaid vaidlusi on analüüsitud õiguskordades määratud nii vaidluse väärtuse kui ka vaidluse valdkonna järgi:

- nn väiksemate nõuete väärtuse sidumine sotsiaalkindlustusõiguses määratud baashinnaga (Rootsi);
- nõuded kuni kindlaksmääratud väärtuseni, nagu 15 000 eurot (Austria) või 25 000 eurot (Holland);
- nõuded kuni kindlaksmääratud väärtuseni, nagu 40 000 eurot ja kindlas valdkonnas, nagu tarbijakrediidilepingud (Holland);
- töövaidlused, nt individuaalsed töövaidlused Rootsis, kus menetlus algab piirkonakohtust, samas kui kollektiivse töövaidluse menetlus algab töökohust, Hollandis on töövaidlused nn keerulisemate asjade hulgas;
- agendi-, puhkuse-, järelmaksu- ja tarbijamüügilepingutega seotud vaidlused (Holland);
- perekonnaasjad (Austria);
- üürivaidlused (Austria).

Üldjuhul on väiksemate asjade menetlemisel lubatud menetlusreegleid kohandada vastavalt vajadusele. Kõige paremaks lahenduseks on peetud küll kõikidele nõuetele sama regulatsiooni kohaldamist, kuid samas asja kiirema ja paindlikkuma lahendamise huvides menetlusreeglite lihtsustamist lubades.

Olulisi erisusi ei too nn väiksemate (lihtsamate) ja keerulisemate asjade eristamine kaasa ka edasikaebamise osas. Kõige suuremad erinevused on asjade menetlemisel Austrias, kus nn väiksemate asjade menetlus algab piirkonakohtust, kuid nn suuremate asjade menetlus regionaalkohtust. Seetõttu on erinev ka apellatsioonkaebust lahendav kohus (väiksemate asjade korral regionaalkohus, suuremate asjade korral kõrgem regionaalkohus).

d) Apellatsioonistmes on loamenetlust edukalt kasutatud Soomes ja Rootsis. Mõlemas riigis on menetlusloa nõuet pidevalt laiendatud ning praeguseks on menetlusloa vajalik kõikides tsiviilasjades. Kuna loamenetlust ei käsitleta kaebeõiguse piiranguna, kuivõrd kaebuse esitamise võimalus säilib, siis ei ole loamenetlus tekitanud ka põhiseadusele või EIÕK-le vastavuse osas. Samas puudub Soome ja Rootsi konstitutsioonides Eesti põhiseaduse⁸⁶ § 24 lg-le 5 vastav säte, millest tuleneb õigus kaevata edasi kõrgemalseisvale kohtule.

Apellatsioonikohtus menetlusloa andmise tingimused on peamiselt järgmised:

- on alust kahelda esimese astme kohtu lahendi lõpptulemuse õiguses, sealjuures Soomes ei anta menetlusloa üksnes tõendite uuesti hindamiseks, kui kaebus ei anna alust kahelda lõpptulemuse õiguses;

⁸⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.

- menetlusluba andmata ei ole võimalik esimese astme kohtu lahendi õigsust hinnata;
- õiguspraktika ühtlustamiseks;
- muu oluline põhjus.

Rootsi kogemuse järgi peaks menetlusloa andmise standard teises kohtuastmes olema siiski pigem madal. Ilmselt võib vähemalt alguses teatud probleeme tekitada ka apellatsioonikohtute ebauhtlane praktika. Kui loamenetlus rakendub vaid teatud väärtuses vaidlustele, siis Soome praktika järgi tuleks arvestada ka sellega, et vaidluse väärtuse määramine võib kaasa tuua täiendavaid vaidlusi, eelkõige olukorras, kus tegemist on mitterahalise nõudega. Lisaks nähtub Rootsi ja Soome kogemusest, et apellatsioonikohtu töökoormust mõjutab asjaolu, et menetlus muutub kaheastmeliseks, st et menetlusloa saanud asjad tuleb läbi töötada kaks korda.

Alternatiivselt loamenetlusele on võimalik vähendada apellatsioonikohtute töökoormust ka lihtsustatud apellatsioonkaebuse läbivaatamise võimalustega. Näiteks sarnaselt Hollandi ülemkohtuga anda apellatsioonikohtule võimalus lahendada asi lühendatud põhjendustega. Viimati nimetatud meede ei ole praktikas siiski väga tõhusaks osutunud.

Austrias ja Hollandis on edasikaebeõigus seotud kaebuse väärtusega, mida on võimalik kombineerida ka piiratud kaebamise alustega. Minimaalseks kaebuse väärtuseks apellatsiooniastmes on Hollandis 1750 eurot ning Austrias 2700 eurot. Austria eeskujul on võimalik alla piirmäära jäävaid kaebusi menetleda vaid väga oluliste menetluslike rikkumiste tõttu. Kehtiva Eesti tsiviilkohtumenetluse regulatsiooni mõttes võiks olla tegemist selgelt määratletud menetluslike puudustega, sarnaselt näiteks hagiavalduse menetluse võtmisest keeldumise alustele (TsMS § 371 lg 1) või menetlusõiguse normi olulistele rikkumistele (TsMS § 669). Hollandis on edasikaebeõiguse piirangu tasakaalustamiseks ette nähtud võimalus piiratud alustel pöörduda otse ülemkohtusse.

Kaebeõiguse erisusi esineb peamiselt järgmistes valdkondades:

- töövaidlused, kus lahendite peale kaebamine on välistatud (Soome, Rootsi) või vastupidiselt piiranguid leevendatud (Austria);
- perekonnaasjad, eelkõige elatis, aga ka abielu lahutamisest tulenevad nõuded, kus kaebeõiguse piiranguid on leevendatud (Austria);
- üürivaidlused, millele on kaebeõiguse piiranguid leevendatud, st kaebeõigus ei sõltu kaebuse väärtusest (Austria) või puudub loamenetluse nõue (Rootsi);
- tarbijakaitseorganisatsiooni nõue ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamiseks, millele on kaebeõiguse piiranguid leevendatud, st

kaebeõigus ei sõltu kaebuse väärtusest (Austria);

- intellektuaalse omandi vaidlused, kus turukohtust esitatakse kaebus otse ülemkohtule (Soome) või ülemkohtusse kaebeõiguse puudumine (Rootsi).

Analüüsis käsitletud ülemkohtus kaebuse menetlemise alused sarnanevad Eesti kehtivas õiguses sätestatud kassatsioonkaebuse menetlemise alustele. Kõikides riikides on regulatsiooni väljatöötamisel peetud oluliseks tagada eelkõige ülemkohtule ressursid õiguse ühtlustamise ülesande täitmiseks, st optimeerida töökoormust, kuid teisalt tagada ka ülemkohtule võimalus erinevates küsimustes seisukoht anda. Seetõttu reguleeritakse järjest rohkem võimalusi pöörduda otse õiguslikus küsimuses seisukoha saamiseks ülemkohtusse (nt Soomes pretsendendiapellatsioon, p 1.1.4 lit a eelviimane lõik; Rootsis asja ülemkohtule edastamine, p 1.2.4 lit a eelviimane lõik; Hollandis eelotsusemenetlus, p 1.3.4 lit a viimane lõik). Eelotsust saavad madalamad kohtud küsida vaid juhul, kui tegemist on õiguspraktika jaoks olulise küsimusega, st vajalik on kõrgeima astme seisukoht õiguse ühetaolise kohaldamise tagamiseks. Lisaks on Hollandis võimalik pöörduda ülemkohtusse juhul, kui appellatsioonkaebuse esitamise õigus puudub. Nii eelotsusemenetlus ja nn hüppekassatsioon on vajalikud juhul, kui kaebeõigus appellatsioonikohtusse on piiratud, kas loamenetluse või vaidluse väärtuse tõttu. Kuna sellega kaasneb ka ülemkohtusse jõudvate vaidluste arv, siis on see üheks meetmeks, et ülemkohus saaks õiguse ühetaoliseks kohaldamiseks siiski piisavalt juhtnööre anda. Seetõttu tuleks kiirendatud korras kassatsioonikohtusse pöördumise menetlust kaaluda alles pärast appellatsioonikohtusse edasikaebeõiguse piiramist või loamenetluse rakendamist.

e) Menetluslike määruste peale saab üldjuhul kaevata vaid koos lõpliku lahendi peale kaebamisega. Seega määruskaebuse esitamise õigus peab olema seaduses üldjuhul edasi sätestatud. Kui aga määruskaebeõigus on olemas, siis kohalduvad kaebuse menetlemisele samasugused tingimused nagu appellatsioonkaebusele esitamisel. Erandlikult paistab silma Austria, kus määruskaebuse esitamise õigus on tihedalt seotud põhivaidluse, selle väärtuse ja valdkonnaga (p 1.4.4 lit b).

KASUTATUD LÜHENDID

ASGG	Austria töö- ja sotsiaalkohus
EIÕK	Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon
JN	Austria tsiviilasjades kohtute korralduse seadus
LMM	Rootsi maa- ja keskkonnamohtute seadus
LPM	Rootsi patendi- ja turukohtute seadus
LRA	Rootsi töövaidluste menetlusseadus
NR	Österreich Nationalrat
OKK	Soome kohtumenetluse seadustik
RB	Rootsi kohtumenetluse seadustik
ZPO	Austria tsiviilkohtumenetluse seadustik
WBR	Hollandi tsiviilkohtumenetluse seadustik
WRO	Hollandi kohtute korralduse seadus

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. Asser, W.D.H., Groen, H.A., Vranken, J.B.M., Tzankova, I.N., Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht. Den Haag 2006.
2. Barkhuysen, T., Brenninkmeijer, A., van Emmerik, M., Access to Justice as a Fundamental Right in the Dutch Legal Order. Intersentia 1998, p 407.
3. Ervo, L. Scandinavian trends in civil pre-trial proceedings. – Civil Justice Quarterly 2007/26(Oct), p 469;
4. Ervo, L. The reform of civil procedure in Finland. – Civil Justice Quarterly 1995/14(Jan), p 56.
5. Ervo, L., Dahlqvist, A. Delays in Civil Proceedings: Comparative Studies Between Finland and Sweden. – L. Ervo, A. Nyland (eds). The Future of Civil Litigation: Access to Courts and Court-annexed Mediation in the Nordic Countries. Springer 2014.
6. Ervo, L., Nylund, A. (eds). Current Trends in Preparatory Proceedings: A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries. Springer 2016.
7. Fasching, H. W., Konecny, A (Hrsg.) Zivilprozessgesetze. MANZ'sche Wien 2005.
8. Hed, E. Generellt krav på prövningstillstånd i hovrätt – ett tillräckligt rättssäkert system? – Juridiska Fakulteten vid Lunds universitet 2010.
9. Jongbloed, A. W. Netherlands (1838-2005). – C. H. van Rhee (ed). European Traditions in Civil Procedure. Intersentia nv 2005.
10. Langbroek, P. M., Organization Development of the Dutch Judiciary, between Accountability and Judicial Independence. – International Journal of Court Administration April 2010.
11. Mak, E. Case Selection in the Supreme Court of the Netherlands – Inspired by Common Law Supreme Courts? – European Journal of Current Legal Issues 2015/21, No 1.
12. Mayr, P. G. Das europäische Mahnverfahren und Österreich. – Juristische Blätter 2008/130, No 8, s 503.
13. Van Rhee, C. H., Dutch Civil Procedural Law in an International Context. – M. Deguchi, M. Storme (ed). The reception and transmission of civil procedural law in the global society. Legislative and Legal Educational Assistance to Other Countries in Procedural Law. Antwerpen/Apeldoorn 2008.

Kasutatud õigusaktid

Euroopa Liidu õigusaktid

14. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, 12. detsember 2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus. – ELT L 399, 30.12.2006, lk 1–32.
15. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 861/2007, 11. juuli 2007, millega luuakse Euroopa väiksemate kohtuvaidluste menetlus. – ELT L 199, 31.7.2007, lk 1–22.

Rahvusvahelised lepingud

16. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.

Riigisiseseid õigusaktid

Austria

17. Bundesgesetz über die Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit (Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz - ASGG). – BGBl. No. 104/1985; BGBl. I Nr. 44/2016.
18. Gesetz über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm). – RGBl. Nr. 111/1895; BGBl. I Nr. 87/2015.

Eesti

19. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; RT I, 15.05.2015, 2.

Holland

20. Burgerlijk Wetboek. Boek 7. – Stb. 1989, 616; Stb. 2016, 199.
21. Wet op de Rechterlijke Organisatie. – Stb. 1827, 20; Stb. 2015 140.
22. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. – Stb. 1828, 14; Stb. 2015, 511.

Rootsi

23. Kungörelse om beslutad ny regeringsform. – SFS 1974:152; SFS 2014: 1385.
24. Lag om arrendenämnder och hyresnämnder. – SFS 1973:188; SFS 2014: 356.

25. Lag om betalningsföreläggande och handräckning. – SFS 1990:746; SFS 2014:251.
26. Lag om mark- och miljödomstolar. – SFS 2010:921; SFS 2016:246.
27. Lag om patent- och marknadsdomstolar. – SFS 2016:188.
28. Lag om rättegången i arbetstvister. – SFS 1974:371; SFS 2016:199.
29. Rättegångsbalk. – SFS 1942:740; SFS 2016:562.
30. Socialförsäkringsbalk. – SFS 2010:110; SFS 2016:700.

Soome

31. Laki oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa. – 100/2013; SDK 554/2016.
32. Laki työtumioistumista. – 646/1974; SDK 756/2016.
33. Oikeudenkäymiskaari. – 4/1734; SDK 756/2016.

Kasutatud kohtupraktika

Austria

34. Landesgericht Eisenstadt 12.10.2005, 13 R 230/05d.
35. Oberste Gerichtshof 30.03.2004, 4 Ob 61/04f.
36. Oberste Gerichtshof, 19.05.2015, 5 Ob102/15h.

Holland

37. Hoge Raad 12 January 1979 – NJ 1979/290.
38. Hoge Raad 16 november 2001 – NJ 2002/401.
39. Hoge Raad 26 November 1999 – NJ 2000/210.

Euroopa Inimõiguste Kohus

40. EIKo Hansen v. Norra nr 15319/09, 02.10.2014, p-d 71–74.

Seaduste väljatöötamise materjalid

Austria

41. Regierungsvorlage. Budgetbegleitgesetz 2009 – NR GP XXIV 113.
42. Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem das Einführungsgesetz zur Zivilprozessordnung, die Zivilprozess-ordnung, das Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz, das Gerichtsorganisationsgesetz, die Rechtsanwaltsordnung, die Notariatsordnung, das Grundbuchsgesetz, das Grundbuchs-umstellungsgesetz und das Kraftfahrzeug-

Haftpflichtversicherungsgesetz 1994 geändert werden (Zivilverfahrens-Novelle 2002) – NR GP XXI 962.

43. Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem die Zivilprozeßordnung und das Arbeitsgerichtsgesetz geändert werden (Änderung der Zivilprozeßordnung und des Arbeitsgerichtsgesetzes 1971) – NR GP XII 420.
44. Regierungsvorlage. Bundesgesetz mit dem Vorschriften über das zivilgerichtliche Verfahren geändert werden (Zivilverfahrens-Novelle 1981) – NR GP XV 669.
45. Regierungsvorlage. Bundesgesetz über die Sozialgerichtsbarkeit (Sozialgerichtsgesetz - SGerG) – NR GP XVI RV 7.

Holland

46. Herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg. – Kamerstuk nr 26855.

Rootsi

47. Regeringens proposition en modernare rättegång - reformering av processen i allmän domstol. – Prop. 2004/05:131.
48. Regeringens proposition en modernare rättegång II. – Prop. 2015/16:39.
49. Regeringens proposition om följdlagstiftning med anledning av den nya summariska processen. – Prop. 1990/91:126.
50. Regeringens proposition om ny summarisk process. – Prop. 1989/90:85.
51. Regeringens proposition om ändringar i rättegångsbalken. – Prop. 1988/89:95.
52. Regeringens proposition Patent- och marknadsdomstol. – Prop. 2015/16:57.
53. Regeringens proposition ökad endomarbehörighet i tvistemål. – Prop. 2015/16:56.

Soome

54. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren 25 ja 25 a luvun sekä sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:n muuttamisesta. – HE 246/2014 vp.
55. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksistä sekä eräksi muiksi alioikeusuudistuksen voimaansaamiseen liittyviksi laeiksi. – HE 79/1993 vp.
56. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. – HE 233/2008 vp.
57. Hallituksen esitys Eduskunnalle muutoksenhakua käräjäoikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi. – HE 105/2009 vp.

58. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua hovioikeuteen ja asian käsittelyä hovioikeudessa koskevien säännösten sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta. – HE 33/1997 vp.
59. Hallituksen esitys Eduskunnalle valitusta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttamiseksi. – HE 91/2002 vp.

Muud materjalid

60. Brokelind, C., Gensmann, C. Promemorian effektivare hyres- och arrendenämnder (Ds 2016:4) 2016. Arvutivörgus: <https://data.riksdagen.se/fil/3E263427-A462-4FAA-B9A9-8F4CC737E93A>, 08.09.2016.
61. Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No. R (95) 5 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Introduction and Improvement of the Functioning of Appeal Systems and Procedures in Civil and Commercial Cases, 07.02.1995.
62. Hoge Raad der Nederlanden. Verslag over 2015. Arvutivörgus: www.rechtspraak.nl, 08.09.2016.